

Oud Hoorn

Kwartaalblad

2014

3

36^e Jaargang

IN DIT NUMMER O.A.:

- DANKBARE LEGATARIS; HET TESTAMENT VAN HENRICA MARIA CARBASIUS • JOOP WILLEMS, KASTEELHEER, KALLIGRAAF EN PENSIERKUNSTENAAR • CARL FAHRINGER EN DIEUW VAN VLIET • MIDDELEEUWSE HUIZEN AAN DE APPELHAVEN
- BERGING VLIEGTUIGWRACKEN IJSSELMEER • DE MURALDIJK ACHTER OP 'T ZAND.

V O O R W O O R D

Dijkverzwaring en plannen Westerdijk

Egbert Ottens

Op verzoek van de gemeente Hoorn heeft ons bestuur gereageerd op de plannen tot versterking van het Hoornse deel van de Westerdijk-Markermeerdijk.

In onze brief spreekt het bestuur van Oud Hoorn haar grote waardering uit voor de aanpak van het dijkvlak Westerdijk richting Schardam, die in positieve zin afwijkt van de rigoureuze dijkverzwaring tussen Enkhuizen en Hoorn. Tevens prijst het bestuur de voorgestelde mogelijkheden om de gebruikswaarde van de nieuwe dijk aanzienlijk te vergroten. Niet alleen met de aanleg van een stadsstrand met ligweide, maar ook door het situeren van nieuwe fiets- en wandelpaden op en langs het dijklichaam. Oud Hoorn is niet tegen horeca op de Westerdijk, zoals in de discussie naar aanleiding van de brief wel is gesuggereerd. Maar vanwege de monumentale status van de dijk – het is het belangrijkste provinciale monument in ons deel van de provincie – is de vereniging geen voorstander van permanente extra bebouwing op de dijk, of zelfs in de dijk, zoals dat als idee in de plannen werd geopperd. Wel kan in de zomermaanden worden gekozen voor een mobiele voorziening van goede kwaliteit aan de uiteinden van het strand. Schouwburg Het Park beschikt bovendien over een horecafaciliteit en een prachtig terras. Om nog meer permanente horecalocaties daar aan toe te voegen lijkt ons ook uit economische overwegingen weinig rendabel. Maar dat is niet aan Oud Hoorn. Terzijde: het plan voor de aanleg van een pier met horecafunctie tegenover de oude schouwburglocatie in het Hoornse Hop, dat als aardigheid deel uitmaakte van de afgeschoten plannen van de Parijse architecten Breitling & Breitling voor de invulling van het oude schouwburgterrein, kon ons indertijd wel degelijk bekoren.

Om het karakter van monument zoveel mogelijk te behouden pleit Oud Hoorn voor een sobere uitvoering van de recreatiemogelijkheden. Het buitendijkse gebied

Illustratie uit power point presentatie plannen dijkversterking

dient als puur natuurgebied te worden gezien, slechts bedoeld voor recreatief gebruik en dus zonder buitendijkse parkeeroplossing.

Tot slot de skyline. Die is niet heilig. Immers eeuwen en eeuwen is gebouwd en is de skyline van de stad veranderd. De skyline van de dijk is echter meer dan het zicht op de schouwburg of de sterflats, koepelkerk en Grote Kerk. Het gaat hier om de dijk zelf, die als monument voor een traditie van eeuwen waterbeheersing staat. De werkzaamheden aan de dijk kunnen, eenmaal uitgevoerd, niet meer ongedaan worden gemaakt. En het is voor een vereniging als Oud Hoorn ook de taak om op die beschermenswaardige historische waarde te wijzen.

Museum van de Twintigste Eeuw

Krententuin 24 (Oostereiland)

1621 DG Hoorn

tel. 0229 - 214 001

Geopend:

maandag t/m vrijdag 10.00 - 17.00 uur

zaterdag-zondag: 12.00 - 17.00 uur

Westfries Museum

Roode Steen 1, Hoorn

tel. 0229 - 280 022

Geopend: 1 april t/m 31 oktober,

maandag t/m vrijdag, 11.00-17.00 uur.

Geopend: 1 november t/m 31 maart,

dinsdag t/m vrijdag, 11.00-17.00 uur.

Het gehele jaar: zaterdag en zondag,

13.00-17.00 uur.

Westfries Archief

Blauwe Berg 5c, Hoorn

tel. 0229 - 282 500

Studiezaal open:

dinsdag t/m vrijdag, 9.00-17.00 uur

Avondenstelling:

elke 2^e en 4^e donderdag van de maand

van 18.30-21.30 uur.

Vereniging Oud Hoorn

Onder de Boompjes 22

1621 GG Hoorn

tel. 0229 - 27 35 70

Email.: info@oudhoorn.nl

www.oudhoorn.nl

Geopend: dinsdag en donderdag:

10.00-16.00 uur

zaterdag: 10.00-14.00 uur

COLOFON

Kwartaalblad
Vereniging Oud Hoorn

Tel. 0229 273570

Losse nummers:

leden: €4,50

niet-leden: €6,00

NL86 INGB 0002 1448 88

Bestuur:

Egbert Ottens, voorzitter,
Rita Lodde, secretaris,
Piet van Iersel, penningmeester,
Eddy Boom, Jan Floris,
Henk Halsema, Wim Oussoren,
Hieke Stapel.

Lidmaatschap:

Minimaal €22,50 per jaar,
incl. Kwartaalblad.

Gezinslid: €12,00 per jaar.

Lid voor het leven:

Indien ouder dan 45 jaar:

eenmalig €630,00

Indien ouder dan 55 jaar:

eenmalig €450,00

ledenadministratie:

NL92 INGB 0000 7229 54

Het lidmaatschap geldt voor een heel kalenderjaar.
Lidmaatschap uiterlijk één maand voor einde kalenderjaar schriftelijk opzeggen.

Foto's/illustraties:

Archeologie West-Friesland
Jos Biegstraaten
Fred Droste
Bureau Erfgoed Gemeente Hoorn
Diana van den Hoogen
Gemeente Hoorn
René van der Gulik
Frans van Iersel
Rob de Knegt
Rita Lodde
Egbert Ottens
Harm Stumpel
Vereniging Oud Hoorn
Westfries Archief
Westfries Museum
Joop Willems
Sonja Wonder
Frans Zack

ISSN: 2213-7009

Bij de voorplaat

Woensdag 2 juli jl. plaatste wethouder Erfgoed Judith de Jong onder grote belangstelling de spits op de voormalige St.-Michaëlkerk aan de Westerblokker. Daarmee is het verval van deze 'waterstaatskerk' van architect Theo Molkenboer (1796-1863) eindelijk gekeerd en werd het begin van de restauratie ingeluid. Het begrip 'waterstaatskerk' moet niet worden verward met het ook bekende begrip 'waterstaatsstijl'. Ingenieurs van Rijkswaterstaat moesten in de periode tussen 1824 en 1875 hun goedkeuring hechten aan de onder een speciale financiële rijksregeling gebouwde kerken in ons land ter

beslechting van een langdurige strijd tussen hervormden en katholieken over de eigendom van hun gebouwen. Begin jaren zeventig van de vorige eeuw werd de driebeukige, in neoklassieke stijl gebouwde kerk, buiten gebruik gesteld en verdween ook de torenspits. Molkenboer behoorde in zijn tijd tot de belangrijkste architecten van kerkgebouwen in ons land. Hij ontwierp meer dan zeventig kerken. Hier bungelt de nieuwe torenspits nog in de touwen. De omslagfoto toont de kerk weer in volle luister.

IN DIT NUMMER

VOORWOORD VAN

VOORZITTER

Egbert Ottens

PAGINA 98

DANKBARE LEGATARIS

Het testament van

Henrica Maria

Carbasius

PAGINA 100

CARL FAHRINGER EN

DIEUW VAN VLIET

Jos Biegstraaten

PAGINA 112

EINDELIJK HET BOEK OVER DE WAAG

Rita Lodde

PAGINA 118

VERSLAG

LEDENVERGADERING

Rita Lodde-Tolenaar

PAGINA 119

MIDDELEEUWSE HUIZEN

AAN DE APPELHAVEN

Dieuwertje Duyn,

Christiaan Schrickx,

Sander Gerritsen,

Archeologie West-

Friesland

PAGINA 122

BERGING

VLIEGTUIGWRAKKEN

IJSSELMEER

Jan van der Gulik

PAGINA 125

HET DOCUMENTATIECENTRUM

VAN OUD HOORN

PAGINA 130

BESTUURSMEEDEDELINGEN

Egbert Ottens

PAGINA 132

DE MURALDIJK ACHTER OP 'T ZAND

Fred R. Droste

PAGINA 136

LEZERS SCHRIJVEN

PAGINA 138

RESTAURATIES, WIJZIGINGEN

EN VERVAL

Egbert Ottens

PAGINA 142

HOE HOORN VERANDERDE

Femke Uiterwijk, Frans

Zack

PAGINA 144

DANKBARE LEGATARIS

Het testament van Henrica Maria Carbasius

RITA LODDE-TOLENAAR

Op 16 maart 1906 doet Hendrik Jan Blauw, timmerman, aangifte van het overlijden van Henrica Maria Carbasius in haar huis Kaasmarkt 15. In de overlijdensakte schreef de ambtenaar eerst Roode steen maar streept dat door.

Volgens de krant verdwijnt met haar 'wederom een historische naam uit de reeds zeer gedunde rij der patricische geslachten, waaraan vroeger onze stad zoo rijk was'. Meer dan een eeuw later is haar erfenis nog onderwerp van gesprek.

Mevrouw H. de Vicq-Carbasius rond 1900.

Het testament

Henrica Maria Carbasius, sinds 1892 weduwe van de voormalige burgemeester Willem Christiaan Jan de Vicq, heeft al jaren daarvoor haar testament gemaakt. Zij heeft dat in februari 1899 eigenhandig geschreven en op 7 juli van dat jaar bij notaris Frans Langerhuizen van Uven te Hoogkarspel in bewaring gegeven. Het is haar 'uiterste wil dien ik begeer dat in alle opzichten getrouw en naauwkeurig zal worden nagekomen en uitgevoerd.'

Op de dag van haar overlijden heeft notaris Langerhuizen van Uven het 'pakjetje' voorzien van vele zegels met haar dertien bladzijden tellende testament ter opening aangeboden aan mr. Hendrik Wesseling, kantonrechter te Hoorn. Dan wordt bekend dat diverse personen en allerlei organisaties een legaat zullen ontvangen.

Zij schenkt zowel aan de diaconieën van de hervormde, lutherse en remonstrantse kerken als ook aan de room-katholieke kerk en de Israëlitische

Kerk. Ook de weeshuizen en het Claes Stapelhofje, het fonds tot uitdeling van warme spijzen (de soepcommissie), Genootschap tot ondersteuning van arme gehuwde kraamvrouwen, blinden- en doveninstituten in Amsterdam en Groningen en andere liefdadigheidsorganisaties krijgen een legaat. Het bestuur van de gemeente ontvangt geld voor het onderhoud van het graf van haar en haar man, het geboortehuis van haar man met achterhuis, erf en tuin aan de Roode Steen met een deel van de inrichting onder de uitdrukkelijke bepaling dat het verhuurd of in gebruik gegeven wordt hetzij aan de burgemeester of aan de commandant van het garnizoen of aan de kantonrechter of aan de griffier tenzij de gemeente Hoorn mocht besluiten aan dat huis de bestemming te geven van museum of bibliotheek. Tevens krijgt de gemeente geld voor het onderhoud van het huis. Verder voor plaatsing in het Westfries Museum, vele (kostbare) voorwerpen zoals porselein en zilverwerk en de burgemeestersketen van haar man.

Familieleden ontvangen geld of sieraden. Mejuffrouw Ernestine Lefebre die bij haar inwoont, krijgt onder meer kleding en haar vroegere gezelschapsdame Antje Stamperius en Cornelia Hoolwerff ontvangen geld. Dienstboden ontvangen afhankelijk van de tijd dat zij in dienst zijn (geweest) een bedrag; ook de gewezen dienstbode Mietje Lagekule, weduwe van de heer Blauw en haar dochters.

Tuinman Piet van Westen en werkster Geesje Selie worden niet vergeten. Het huis aan de Drieboomlaan wordt aan heer H.C. Nijzing nagelaten.

Zij wil dat alle in haar bezit zijnde portretten en foto's van haar en haar familie vernietigd worden en dat portretten van haar overleden echtgenoot met haar worden begraven. Gelukkig zijn er toch wat foto's van haar bewaard gebleven bij familieleden. Van haar man heb ik geen portretten kunnen vinden.

Tot haar enige en algehele erfgenamen benoemt zij de kinderen van de heer en mevrouw De Vicq-Verweijde, enkele neven en nichten, kinderen Van de Blocquerij. Ook de Nederduitse Hervormde Gemeente te Hoorn is erfgenaam voor één zesendertigste deel. Tot uitvoerders van de wilsbeschikking benoemt zij de burgemeester en de voorzitter van de diaconie der Nederduitse Hervormde gemeente.

Op 20 maart stuurt het gemeentebestuur aan de familie een betuiging van deelneming en gebruikt ongeveer dezelfde formulering als in het krantenartikel.

Uit de enkele foto's die bewaard zijn gebleven,

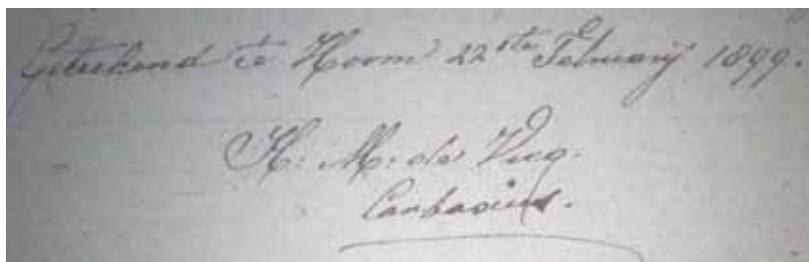

komt een beeld van een wat eenzame oude vrouw in een groot huis naar voren. Haar zus Maria Margaretha Elisabeth die daar ook heeft gewoond, is al in 1892 gestorven, in hetzelfde jaar als haar man. Veel leeftijdsgenoten en familieleden zijn overleden. De groep aanzienlijken in de stad is sterk uitgedund zoals ook het overlijdensbericht in de krant vermeldt.

Aanvaarding

De gemeente krijgt niet dagelijks zo'n legaat. Er moet het nodige geregeld worden. Op 30 mei 1906 behandelt de raad het door Burgemeester en Wethouders voorgelegde ontwerpbesluit betreffende de door wijlen Vrouwe Carbasius, bij uitersten wil, ten voordele der gemeente Hoorn gemaakte beschikkingen. Dat wordt zonder beraadslaging of hoofdelijke stemming aangenomen: 'Overwegende dat de erfstelling en beschikkingen hogelijk worden gewaardeerd, terwijl geen gemeentelijk belang zich tegen de aanvaarding verzet.'

Met dit besluit wordt ook volmacht gegeven aan de heren Hendrik Willem de Joncheere, burgemeester en Johannes Willem van Buren Lensink, wethouder der gemeente Hoorn met den heer Hendrik Schottee de Vries, eveneens wethouder als plaatsvervanger om op te treden ingeval van verhindering van een der beiden eerstgenoemden tezamen en ieder afzonderlijk om voor en namens de gemeente Hoorn op te treden en de gemeente te vertegenwoordigen bij de behandeling van de boedel

Ondertekening van de akte van bewaargeving, 1899

en nalatenschap van mevrouw De Vicq-Carbasius. Er moet een inventaris worden gemaakt, roerende en onroerende goederen door deskundigen worden gewaardeerd, betalingen en hypotheek geregeld, een memorie van successie worden opgemaakt en tal van andere zaken. Het besluit zal worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. Het wordt op 31 mei opgestuurd, aangevuld/verbeterd op 12 juni. Op 29 juni kan het college aan notaris mr. Langerhuizen van Uven berichten dat G.S. het besluit heeft goedgekeurd.

Aan de commissie van toezicht van het Westfries Museum kan op 16 oktober worden bericht dat de voorwerpen uit het legaat in het museum kunnen worden geplaatst en dat daarbij een bedrag van f 1000,- hoort voor het maken van glazen kasten voor het porselein en andere voorwerpen.

Uitvoering

De waardebeoordeling en verdeling van de roerende goederen komen het eerst aan bod. Na eerder zittingen op 14, 15 en 16 juni zitten op 19 juni 1906 Hendrik W. de Joncheere, Johannes Verwijs, koopman en voorzitter Nederduits Hervormde Gemeente, Johannes van Slogteren, makelaar, weer bijeen als uitvoerders van de wilsbeschikking. Mr. François van Bredehoff de Vicq is deze keer afwezig. Tegenwoordig zijn wel Johannes Willem van Buren Lensink, landmeter bij het kadaster, en Albertus Stuiveling, kandidaat-notaris te

Het graf van W. de Vicq en H. Carbasius, begraafplaats Keern

Het graf van haar ouders, grootmoeder en haar zus, hersteld door vrijwilligers in 2008, begraafplaats Keern

De burgemeestersketen van haar man. Westfries Museum, gestolen in 2005

Hoogkarspel. Notaris Mr. Frans Langerhuizen van Uven (met getuigen Hendrik Blauw en Jan Bernard Jacob Zwart) is intussen voortgegaan met het opmaken van de inventaris op aanwijzing van o.m. Petrus Cornelis Johannes van Gorkom, antiquair te Utrecht. Men slaat geen plek in het huis over, ook op de vlieringen en het appelkamertje zijn de voorwerpen geïnventariseerd en gewaardeerd. De volgende dag, 20 juni 1906, komt de vaste groep weer bijeen en daarbij is ook Pieter Jacobus Kroon, koopman, aanwezig. Naast de gemeente Hoorn zijn er allerlei familieleden en personen die voorwerpen ontvangen en de waarde daarvan wordt nauwkeurig bepaald, tot en met de grote kooi met kanaries die aan de heer Ooijevaar aan de Turfhaven is toebedacht en op *f* 3,- is geschat. Er wordt weer een vervolgbijeenkomst afgesproken op 23 juni 1906. Ook de onroerende goederen en de veiling van de boeken komen aan de orde.

Op 26 juni 1906 verzoekt het college van B. en W. aan de heren executeurs-testamentair om toegang te verlenen aan de gemeentearchitect tot het huis aan de Roode Steen. Hij heeft de opdracht om de toestand van het pand te onderzoeken en een opgave van het gemiddelde bedrag voor jaarlijks onderhoud en vernieuwingen te geven. Het huis wordt zoals besloten op 12 oktober 1906 kosteloos

Een nabootsing van de Waag in zilvergeschonken door mevrouw De Vicq-Carbasius aan het Westfries Museum.

aan de burgemeester voor bewoning afgestaan. In tweede instantie wordt aan GS gevraagd de wedde van de burgemeester met *f* 500,- te verminderen. Hij krijgt dan wel *f* 100,- voor het onderhoud van de tuin. De kosten voor herstel en verbetering zijn wat hoger uitgevallen zodat een extra krediet van *f* 650,- nodig is. Voor het eind van het jaar machtigt de raad het college uit de nalatenschap verkregen fondsen te verkopen en de hypotheek ten laste van

Cornelis Beemster uit Wervershoof op te zeggen. Op 3 september 1907 besluit het college om i.v.m. nalatenschap ontvangen gelden een inschrijving in het grootboek der 2½ percent Nationale Schuld aan te kopen tot een nominaal bedrag van *f* 12.200,-. Wat zou deze aankoop inmiddels hebben opgeleverd?

In 1912 is naast de beloning voor de kinderen van de bewaarschool aanvullend ook een andere (onderwijs)bestemming van het legaat aan de orde gesteld. De raad heeft zich, ondanks de instemming van erfgenamen en een direct op de kinderen gerichte besteding zoals voorgesteld door de commissie voor de bewaarschool, op het standpunt gesteld dat men zich strikt aan de bepalingen van het testament dient te houden. Ook de argumenten van de burgemeester hebben niet kunnen verhinderen dat de raad in meerderheid tegen heeft gestemd. Strak in de leer dus.

Genieten van het legaat

Burgemeesterswoning

Na wat verbouwingen gaat burgemeester De Joncheere in het pand aan de Roode Steen wonen. Ook zijn opvolgers bewonen deze ambtswoning. De Joncheere vertrekt op 20 juni 1913 als burgemeester en gaat naar Rheden. De nieuwe bewoner is burgemeester Arie Arend de Jongh. Hij komt met zijn vrouw en schoonzuster naar Hoorn: Alberdina Anna Geertruide Crébas en haar vijf jaar jongere zuster Eugénie Violette Gabriëlle Eleonore Antoinette Ernestine.

Na zijn pensionering in 1921 vertrekt De Jongh en dan wordt mr. Gerardus Johannes Bisschop eerste burger. Op 15 juni 1933 volgt Hendrik Carel Leemhorst hem op tot hij in 1942 moet onderduiken en de woning leeg komt te staan. Daarna blijkt uit het rapport van de gemeentearchitect dat er zoveel gebreken zijn geconstateerd dat de nieuwe burgemeester er niet gaat wonen. Het pand wordt later gebruikt door de Landwacht. Als Leemhorst na de oorlog terugkeert, is hij niet naar de Roode Steen teruggegaan, maar op de Veermanskade gaan wonen. Na 1945 is het pand een tijd in gebruik geweest bij de Distributiekring Hoorn.

Nieuwe bestemming bibliotheek

De raad van de gemeente Hoorn heeft op 17 januari 1950 met ingang van 1 januari van dat jaar de bestemming van het pand Roode Steen 15 tot burgemeesterswoning ingetrokken en besloten

het te bestemmen tot huisvesting van de openbare leeszaal en bibliotheek. Voor de burgemeester is Korenmarkt 14 als ambtswoning aangewezen. In 1949 is de eerste verdieping alvast verhuurd aan de Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid en in september 1950 is besloten de benedenverdieping te verhuren aan de Stichting Openbare Leeszaal en Bibliotheek.

Andere huurders

In 1974 staat het college voor de vraag wat er na de verhuizing van de bibliotheek naar het nieuwe gebouw aan het Kerkplein zal moeten gebeuren.

Bij de besluitvorming in het college wordt aangetekend dat advies aan een notaris gevraagd moet worden over de interpretatie van de bepalingen van het legaat.

Vanaf 1906 tot 1975 – met uitzondering van de moeilijke oorlogsjaren – heeft het pand een bestemming gehad die voldeed aan de voorwaarden die mevrouw De Vicq-Carbasius had gesteld. Nu wil de Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid graag het gehele pand huren en verbeteringen laten aanbrengen. Men acht het noodzakelijk contact op te nemen met de erfgenamen van mevrouw De Vicq om in gezamenlijk overleg de bestemming te veranderen. Anders is een dependance van het museum waarschijnlijk de enig overgebleven mogelijkheid. Er wordt een conceptbrief gemaakt voor een verzoek van de burgemeester aan de Hoge Raad de vervallenverklaring van de bepaling over de bestemming van het pand te willen bevorderen. Nergens is gebleken dat deze brief daadwerkelijk is verstuurd. Er wordt jurisprudentie nagezocht en advies ingewonnen bij notaris Schreurs.

Er zijn nakomelingen van de broer van Willem C. J. de Vicq, Joan Adriaan, die vijf kinderen heeft gekregen. Zijn dochter Maria Elisabeth Geertruida heeft zover bekend twee kinderen gekregen waarvan haar zoon Joan Adriaan twee zoons heeft, waarvan de ene in 1906 en de andere in 1913 is geboren. Via de andere broer Nicolaas de Vicq zijn er ook nog afstammelingen, die in 1932 en 1935 in Semarang zijn geboren.

Twee mogelijkheden blijven voor het college over: het beding naleven of een verzoek richten aan de Hoge Raad. Uiteindelijk wordt na overleg met het notaris kantoor door de afdeling Algemene Zaken geadviseerd geen verzoek in te dienen en ook geen contact met erfgenamen op te nemen om geen slapende honden wakker te maken ('zouden zij wel eens van deze kennis misbruik kunnen maken'). Sic: wie durft hier het woord

Pand Roode Steen 15
omstreeks 1907

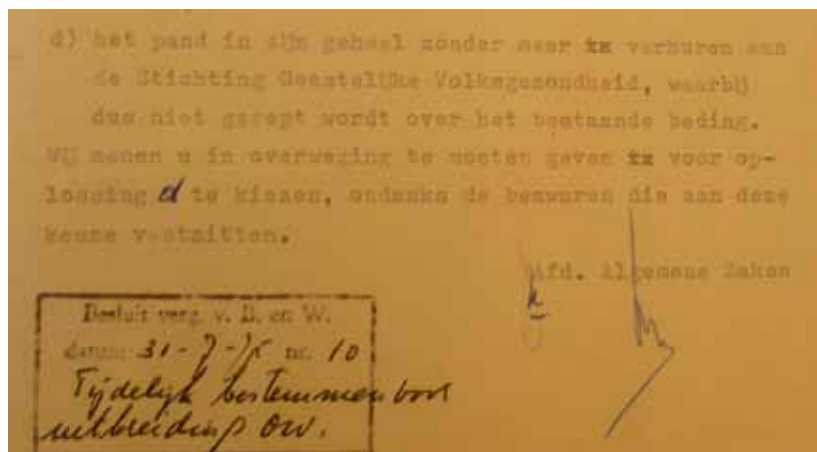
misbruik in de mond te nemen? Men stelt voor 'stiekem' het pand aan de Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid te verhuren en niet te reppen over het beding. Het college besluit op 31 juli 1975 tot een tijdelijke uitbreiding voor Openbare Werken in het pand.

De Stichting voor Geestelijke Volksgezondheid is een tijd lang huurder van het gehele pand. Vanaf 1985 wordt het pand verhuurd aan het kerkgenootschap Lectorium Rosicrucianum, de Rozenkruisers.

Nieuw huurcontract

In februari 2004 besluit het college in overleg te treden met de Rozenkruisers over een nieuwe huurovereenkomst. In de notitie die aan het besluit ten grondslag ligt, staat de uitdrukkelijke voorwaarde uit het legaat omtrent het gebruik vermeld. Daaraan wordt toegevoegd, dat het pand voor de gemeente onverkoopbaar is vanwege de voorwaarden en de gemeente die voorwaarden met de aanvaarding van het legaat heeft geaccepteerd. Men heeft er rekening mee gehouden dat verre erfgenamen zich erop zouden kunnen beroepen dat verhuren in strijd is met de voorwaarden van het legaat. Daarom is een ontbindingsclausule in de huurovereenkomst opgenomen voor het geval de erfgenamen bij de rechter gelijk zouden krijgen. De mogelijkheid om het pand een museale bestemming te geven is ter sprake geweest. De directeur van het museum, de heer Spruit, heeft zijn argumenten op papier gezet. Hij stelt dat er belangstelling van de kant van het museum is geweest in de tijd dat er een aanbod van een groot legaat van schilderijen e.d. was en er geld voor onderhoud en voorzieningen was. Dat legaat is afgewezen en daarom is Roode Steen 15 niet meer interessant voor het museum. Het in orde maken van het pand kost teveel en er

staan al bezuinigingen voor het museum gepland. Bovendien is er voldoende ruimte in het museum, ook voor lezingen, concertjes e.d. Uitbreiding van het museum zou niet met de huidige bezetting kunnen worden opgevangen. De Rozenkruisers zijn prima en veilige burens. Over dit laatste argument wordt door de opsteller van de notitie 'subtiel' een

Besluit college B&W,

31-7-1975

opmerking gemaakt. Er is blijkbaar sprake van een pluspunt en deze bate kan beschouwd worden als een niet gekwantificeerd onderdeel van de gemeentesubsidie aan het museum.

Ook de mogelijke bestemming als bibliotheek wordt niet als haalbaar gezien.

Daarom komt de voorzetting van het verhuren aan de Rozenkruisers aan de orde. Afgewogen wordt een langdurige relatie waarbij door de huurder diverse kostenrisico's geaccepteerd worden en een kortlopend contract dat de Rozenkruisers zou kunnen aanzetten om naar een andere locatie om te zien.

Men besluit dan ook het contract voor onbepaalde tijd te verlengen met een opzeggingstermijn van drie jaar, onderhoud – binnen en buiten – komt voor rekening van de huurder, de ontruimingsclausule blijft gehandhaafd en de jaarhuur ligt tussen € 15.000,- en € 20.000,-.

Bij de besluitvorming in het college staat vermeld dat de beheercommissie van het museum het er niet mee eens is en met een toekomstvisie zal komen.

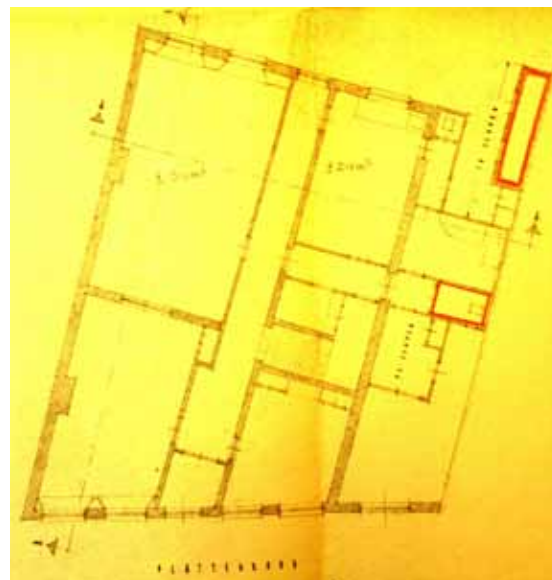
Verkoop?

En dan in september 2013 de brief van het college aan de raad. Vanwege bezuinigingen wil het college taken afstoten en is per object een afweging gemaakt of beheer en exploitatie van specifiek genoemd cultuur-historische eigendommen gecontinueerd

moeten worden. Het is gebleken dat de Vereniging Hendrick de Keyser geen actieve interesse heeft. Onder meer het pand Roode Steen 15 kan de gemeente niet gewoon op de markt verkopen en het zou mooi zijn als Hendrick de Keyser zich daarover wil ontfermen. De staat waarin het pand verkeert, is slecht en de kosten van de renovatie zullen in verhouding moeten staan tot de huuropbrengsten voor de Vereniging. Als de renovatie achter de rug is, zal daarnaar onderzoek worden gedaan. Dan komt de mogelijkheid van overdracht of verkoop aan de orde. Wanneer deze renovatie van de gevel gepland staat, wordt in de brief niet gemeld. De bepalingen uit het legaat worden wel genoemd maar de beperkingen van bestemming en gebruik worden niet expliciet in de besluiten van het college meegenomen.

Legaat aanvaarden?

Het gebeurt wel eens meer dat gemeenten achteraf met de aanvaarding van een legaat in hun maag zitten. De gemeente Leeuwarden aanvaardt in 2002 het legaat van architect Bonnema, groot 18 miljoen en dat heeft tot gevolg dat de gemeente nog eens

vele miljoenen extra heeft moeten uitgegeven om het museum waarvoor het legaat bestemd was te realiseren. Ook de gemeente Den Haag heeft zich achteraf nog eens achter de oren gekrabbd, toen de gevolgen van de aanvaarding van het legaat van Bredius duidelijk werden en in 2009 de opheffing van de testamentaire last om het deel van een schilderij van Jan Steen blijvend ten toon te stellen in het museum Bredius niet werd toegestaan.

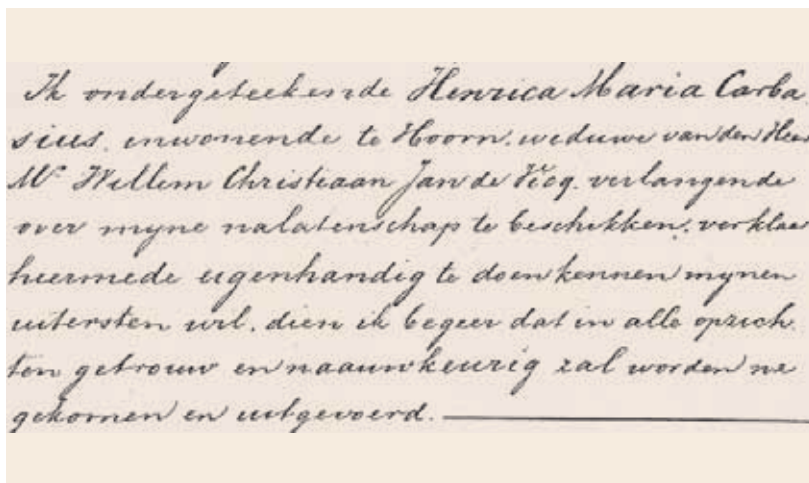

En in Hoorn: ook na meer dan 100 jaar kan een mooi legaat je dwarszitten.

Er is immers recent niet aangetoond dat een uitbreiding van het museum niet mogelijk of wenselijk zou zijn. Nog niet zolang geleden is de bovenverdieping van de Boterhal verhuurd aan het Westfries Museum voor extra opslag en een educatieve werkplaats.

In het beleidsplan 'Glans' van het museum (2008-2012) staat het pand Roode Steen 15 genoemd als een te ontwikkelen optie voor toekomstige uitbreiding van het museum. De enige reden waarom dit in het nieuwe beleidsplan 'Luister' niet het geval is, is de ingeschatte haalbaarheid van deze plannen, gelet op de gemeentelijke financiën. Het museum ziet in het pand en tuin Roode Steen 15 de enige reële mogelijkheid voor een uitbreiding van het museum.

Als te eniger tijd het contract met de Rozenkruisers zou worden beëindigd, is het mogelijk weer een van de door de erflaatster beoogde bestemmingen te realiseren. Zelfs als dat niet het geval zou zijn, is de gemeente niet zonder meer gerechtigd het pand te verkopen.

*Ik ondergeteekende Henzica Maria Corba
sitt. inwonende te Hoorn. weduwe van den Heer
W. Mellem Christiaan Jan de Hoog. verlangende
over myne nalatenschap te beschikken. verklaar
hiermede eigenhandig te doen kennen mynen
uitersten wil. dien ik beger dat in alle oprich-
ten getrouw en naauwkeurig zal worden wa-
gehoornen en uitgevoerd.*

Bronnen:

Archief gemeente Hoorn, vergaderingen en besluiten van college en raad, register missiven.
Testament en afschrift van notaris F. Langerhuizen van Uven te Hoogkarspel.
Artikelen over burgemeesterswoningen van Leo Hoogeveen in VOH kwartaalbladen 1985.
Kranten 1906
Beleidsvisies Westfries Museum.

OVERZICHT LEZINGEN SEIZOEN 2014 – 2015

Donderdag 2 oktober. Carel de Jong: Het ontstaan van West Friesland.

Van een moerassig veengebied ontwikkelde West Friesland zich tot de huidige situatie. Een speciale plaats hierin had de Westfrie Omringdijk die bedoeld was om het water buiten het gebied te houden. Rond het jaar 1250 begon men het stelsel van terpen en losse dijkjes met elkaar te verbinden tot de huidige Westfrie Omringdijk. Met de aanleg van de Afsluitdijk verloor de Westfrie Omringdijk zijn zeevaarderende functie.

Omdat de dijk de ontginningsgeschiedenis van dit gebied laat zien heeft het provinciaal bestuur de dijk sinds 1983 aangemerkt als provinciaal monument.

Dinsdag 25 november. Louwrens Hacquebord: Vierhonderd jaar Jan Mayen

In 1614 ontdekte de Nederlandse walvisvaarder Jan Jacobsz. May van Schellinkhout ten noorden van IJsland midden in de Atlantische Oceaan een eiland

met een 2277 meter hoge kegelvulkaan Beerenberg. De Nederlandse walvisvaarders gebruikten het eiland 22 jaar als basis van waaruit ze op walvissen jaagden. Zij bouwden op het eiland stations waar ze traan kookten uit het spek van de Groenlandse walvis. De Nederlanders vingen en verwerkten in die periode ongeveer 1000 Groenlandse walvissen. Louwrens Hacquebord heeft het eiland Jan Mayen een zestal keer bezocht. In augustus 2014 was hij één van de deelnemers van een nieuwe expeditie naar Jan Mayen, georganiseerd door de Nederlandse Marine.

De lezingen zullen plaatsvinden in de Bibliotheek, Wisselstraat 8 te Hoorn. Aanvang 20.00 uur. De toegang bedraagt € 4,00. Leden hebben € 1,50 reductie. Kaarten kunnen worden afgehaald in ons verenigingsgebouw op dinsdag en donderdag van 10.00 tot 16.00 uur en zaterdag van 10.00 tot 14.00 uur. Telefonisch reserveren kan onder nummer 0229-273570. Voor meer informatie zie onze website: www.oudhoorn.nl

JOOP WILLEMS, KASTEELHEER, KALLIGRAAF

FEMKE UITERWIJK EN EGBERT OTTENS

Meer dan veertig jaar was Joop Willems de karakteristieke 'bewoner' en gebruiker van de Mariatoren, het laatste nog bestaande vroeg-zestiende eeuwse verdedigingswerk op de Hoornse stadswallen. Alle andere stadspoorten en andere bolwerken uit die tijd zijn in de negentiende eeuw gesloopt. De toenmalige bewoners van onze stad zagen de waarde van deze bolwerken en tal van andere historische gebouwen niet in. Overal in het land woedde de sloopmanie toen vestingsteden eindelijk buiten de wallen mochten bouwen. Het is aan Johan Christiaan Kerkmeijer te danken dat de Mariatoren – door Horinezen naar het gebruik in de negentiende eeuw ook Kruittoren genoemd – bewaard is gebleven. Mede op zijn aandringen werd de toren in de jaren twintig van de vorige eeuw gerestaureerd. Kerkmeijer hield er kantoor als voorzitter van Vereniging Oud Hoorn. Na enkele decennia kwam de toren leeg te staan.

Joop en Elly Willems voor hun woning aan het Munnickenveld

Voorliefde voor letters

Joop Willems is op 10 augustus 1941 in Amsterdam geboren. Zijn moeder overleed toen Joop vier jaar oud was. Hij ging bij zijn opoe wonen tot die twee jaar later stierf. Zijn vader 'leverde hem af in een weeshuis bij de nonnen,' waarna hij nooit meer iets van zich liet horen. Na een zwerftocht door heel Nederland kwam Joop in Doetinchem terecht. Een pijnlijke periode waar Joop niet over wil praten. Joop volgde in Arnhem een opleiding aan

de Academie van beeldende kunsten en begon in Doetinchem bij een reclamebureau als standbouwer en reclametekenaar. Al uit die tijd dateert zijn grote voorliefde voor het schrift en de kunst van het schoonschrijven. Midden jaren zestig leerde hij tijdens de opbouw van een 'boerenbeurs' in Didam Elly Groot kennen. Zij werkte als demonstratrice bij een importeur van naaimachines. Daarvoor reisde ze het hele land door. Hoewel het kermis was in Hoorn en Elly nog nooit een kermis had hoeven missen, moest ze helemaal naar Didam om een zieke collega te vervangen als demonstratrice van nieuwe naaimachines. De vonk tussen Joop en Elly sloeg over. Na een half jaar is hij bij de ouders van Elly komen wonen aan de Gouw, naast Kaashandel Kaan, die een naaimachinewinkel hadden. 'Zij waren voor mij de eerste echte ouders in mijn leven. Mocht ik daar een klant krijgen dan kon ik die te woord staan in de winkel van Elly's vader. In die tijd heb ik daar mijn M.O.-akte schrijven gehaald. Dat was een cursus van het LOI. Dat was fantastisch! De geschiedenis en de cultuur van het schrijven en het schoonschrijven werd er uit de doeken gedaan. Het hiërogliefenschrift van de Egyptenaren, het spijkerschrift in Mesopotamië, de quipo's van de Inca's, waarbij knopen in koorden werden gelegd en ook de kleur betekenis heeft. Zo interessant. We kregen oud-Nederlandse handschriften te bestuderen en moesten dan aangeven uit welke tijd het schrift dateerde. Tot op tien jaar nauwkeurig moesten we dat aangeven. Of neem het oud-Keltische insulaire schrift dat zich vanaf de vijfde eeuw in Ierland ontwikkelde en zich gedurende de middeleeuwen over Europa verspreidde. Ik heb dat schrift uitgebreid bestudeerd, inclusief de decoraties die Ierse monniken in hun teksten aanbrachten. Het Keltisch is een prachtig handschrift voor de kalligraaf. De versieringen zijn heel bijzonder. Moet je eens kijken.' Een schitterend boek met Keltische manuscripten wordt erbij gepakt. 'Elke tekening bestaat uit één ononderbroken lijn. Zie je dat? Daar is jarenlange studie voor vereist. Ik heb er heel veel inspiratie uit opgedaan en veel van mijn werk in dat schrift gemaakt... Als reclameman had het aanbrengen van teksten op gevels en ramen en op auto's aanvankelijk mijn voorliefde. Je kunt stellen dat ik mijn hele leven in de letters heb gezeten', doceert hij. 'Weet je wat schrijven is?' Er valt een korte stilte. 'Schrijven is communicatie.' Een tirade volgt op het hedendaagse onderwijs. 'Schrijven stelt niets meer voor. Alles wordt in één en dezelfde mal gegoten, terwijl juist het karakter uit het handschrift spreekt.'

EN-PENSIERKUNSTENAAR

Bruiloff

In 1968 kochten Elly en Joop een woning in Hoogkarspel, een droom die in duigen viel toen de aannemer failliet ging. Maar als zo vaak is het eind van iets het begin van iets nieuws. Immers, zo kwamen Joop en Elly op het Munnickenveld terecht. Een plek die ze nooit meer zouden verlaten. Een woning kon er worden gehuurd. Beter gezegd: een bouwval, waar alleen de papieren verklaring dat de woning onbewoonbaar was nog aan ontbrak. Van alles moest er worden gedaan. Werk dat Joop en Elly vooral samen uitvoerden. Het kostte jaren. Inmiddels zijn enkele van de meer dan vijftig plakboeken op tafel gekomen met krantenartikelen, kopieën van het werk van Joop en foto's van de trouwerij. In 1969 trouwde het stel. Een bruiloft die Hoorn nog lang zou heugen. 'Het was een bijzondere gebeurtenis. Bert Smits, de man die de Oud-Hollandse markten organiseerde, maakte het tot een groot feest. Alles was doorgesproken met de ambtenaar van de burgerlijke stand, de vrouw van John de Visser, die ooit net als jij voorzitter van Oud Hoorn was. Maar twee dagen voor de grote dag werd zij ziek, ernstig. Maar dat wisten we toen nog niet. Het leven is een feest, dat is ons motto, je moet alles vieren. Dus zo ook die bruiloft. We hadden een koets en paarden bij Van Gend & Loos geregeld, kostuums van Ridderikhoff. Alles was klaar. Alleen nog iemand die ons huwelijk formeel

Joop Willems, juni 2014

rammelde totaal niet aan. 'Zo'n trouwtje doe ik wel even, zei hij.' Joop windt zich zichtbaar op, alsof het gisteren was. 'In ons eerste huis kreeg ik steeds meer klanten die ook koffie en een borrel kregen. Heel gezellig allemaal, maar een privéleven was er niet meer bij. Dus moest ik op zoek naar een eigen werkplek, een atelier.'

Kasteelheer-kalligraaf

In het jaar van hun huwelijk ontstond een nieuwe vriendschap. Wim Braasem kwam naar Hoorn,

Foto links: Prinses Juliana met naast haar prins Bernhard en foto rechts: koningin Beatrix bij het ondertekenen van de door Joop Willems gekalligrafeerde oorkonde, waarmee de bewaking van paleis Soestdijk naar paleis Noordeinde in Den Haag wordt bevestigd

wilde sluiten. Er was maar één vervanger als trouwambtenaar beschikbaar. Hoorn was nog niet zo groot. 18.000 inwoners. Een echte ambtenaar. Hij had geen enkele affiniteit met het feest dat wij hadden opgetuigd. 'Jullie bruiloft mag dan een toneelstuk lijken, het leven is dat bepaald niet,' hield hij ons wijsneuzig voor. Moet je je indenken dat wij verkleed waren en bijna alle genodigden ook. Die man voelde de bruiloft en de toenmalige tijd waarin de jeugd aan de poorten van het gezag

aanvankelijk als conservator van het Westfries Museum, niet veel later werd hij benoemd tot directeur. Braasem was een bijzonder mens, journalist en een niet onverdienstelijk auteur met een permanente heimwee naar Indië, waar hij geboren was.¹ 'Braasem voelde zich desondanks

¹ Wim Braasem was van 1970 tot en met 1974 ook bestuurslid van Vereniging Oud Hoorn.

onmiddellijk thuis in Hoorn. De feesten die hij organiseerde en die met graagte bezocht werden door mensen als wethouder Wiese en burgemeester Canneman, waren al snel vermaard. Hoorn was nog klein en overzichtelijk. Iedereen kende iedereen. Tijdens een Russisch 'feessie' sprak ik wethouder Wiese aan. 'Ik zit met mijn werk altijd thuis te klooiën. Heb jij niet een atelier voor mij? Kun jij niet wat regelen?' De Mariatoren komt vrij, wist Wiese en stapte op Canneman af. 'Vlierbergen', zei de laatste, 'die woont tegenover de toren aan Achter de Vest. Hij heeft de sleutel van de toren. Ga maar eens kijken of het wat voor je is.' Wij er heen. Het was zomer. Het zonnetje scheen door de glas-inloodramen. Dat eerste beeld staat me nog altijd voor ogen. Ik zei tegen Elly: Hier ga ik nooit meer weg! Maar ja, niets in het leven is definitief. Toch was die stap naar de Mariatoren fantastisch voor mijn loopbaan. Steeds meer mensen wisten me te vinden. Die toren werd mijn visitekaartje. Ik was niet langer de ontwerper van geboortekaartjes en

De trouwerij van Elly en Joop Willems in 1969

Een van de kalligrafieën van Joop Willems

trouwkaarten, steeds meer bijzondere opdrachten volgden. Vanaf toen voelde ik mij, nee was ik kalligraaf. Documenten, proclamaties, oorkondes, diploma's, maar ook heel speciale opdrachten, zoals voor het koninklijk huis.'

Kanonschot

'De Mariatoren kon ik gelijk in gebruik nemen. Inrichten en werken. Gas was er en elektriciteit. Daar had Kerkmeijer voor gezorgd, die in 1929 de Mariatoren voor zijn Vereniging Oud Hoorn kon huren nadat de vereniging eerst de restauratie van het volledig verwaarloosde middeleeuwse gebouw had geregeld. Toen ik er bijna een halve eeuw later in kwam stond die merkwaardige gaskachel met die enorme ribben er nog. Voor boven moest wel een nieuwe gaskachel worden aangeschaft. Maar water was er niet. Geen aansluiting op het riool. Geen toilet. Als ik moest holde ik snel naar huis. Ook de opening was een happening. We hadden bedacht dat het met een kanonschot moest gebeuren. Ik zat per slot van rekening in een geschutstoren. Maar dat was makkelijker gezegd dan gedaan. Elly belde met de kruidfabriek in Naarden. Die konden ons niet helpen. Hans Rijswijk wist iemand van de marine in Den Helder. Die hadden er wel oren naar, vonden het wel leuk om met een klein kanon dat voor speciale gebeurtenissen wordt ingezet, te komen. Dat deed men toen nog voor niets. Kom daar nu nog eens om. Kootstra, het hoofd van de gemeentepolitie, was ook een vriend van ons. Mag zoiets vroegen we hem. 'Ach, als je ervoor zorgt dat de omwonenden hun ramen en deuren open zetten kan er niets fout gaan.' Het werd een enorme knal. Later kreeg je nog die indianenverhalen dat twintig kilometer verderop de jus uit de juspan vloog.'

Geen vogel vliegt
te hoog,
tenzij op eigen
kracht.

Munnickenveld

Een paar jaar nadat hun woning eindelijk klaar was kwam het naastgelegen pandje vrij dat kon worden gekocht en bij hun woning worden getrokken. Omdat het pand, ook al was het geen monument, op één van de oudste plekken van Hoorn staat, bemoeide ook het stadhuis zich met de bouwactiviteiten. Een architect, wiens naam Joop de mond niet uitkrijgt, 'maar die onder meer het interieur van de Hoofdtoren en de Boterhal naar de gallemiezen heeft geholpen', had een ontwerpje gemaakt op grond waarvan subsidie zou kunnen worden verkregen voor de verbeteringswerkzaamheden. Het toilet moest volgens hem inpandig komen, midden in de woning. 'Dat moet je toch niet willen,' vult Elly aan. Toen bleek dat we ons niet aan de wensen van die heer gehouden hadden, we hadden keurig de badkamer tegen de tuin gebouwd, zodat er ook een raampje open kon en ook andere aanpassingen gedaan; toen konden we fluiten naar onze centen. Nu lachen we er om. Maar toen ging het voor ons om veel geld. Ach, zeiden we tegen elkaar, nu hebben we het ook zoals we het zelf willen. En joh, al die bezoekers die hier komen, zoals die Amerikanen die we op de koffie krijgen, of die met jullie gidsen van Oud Hoorn langs komen, die staan versteld van het huis. Het is precies het zeventiende eeuwse woonhuis dat zij in hun hoofd hebben. Vergeet onze prachtige

Joop Willems verkleed aan het werk tijdens een historische markt

tuin niet, de 'Engeltjeshof', gelegen tegen de oude stadswal. Een sprookje om te zien. En wie dat wil kan gewoon aanbellen en een kijkje komen nemen.'

Een van de Irish Blessings die Joop Willems vervaardigde

Joop en Elly Willems
tijdens de Oud-
Hollandse markten

De Mariatoren

'Die Mariatoren is heel bijzonder, het is een pand met een lange geschiedenis. Maar het is ook symbool van een trieste geschiedenis uit een tijd dat waardering voor ons erfgoed ontbrak. Want al die schitterende stadspoorten die Hoorn kende, op de nieuwe Oosterpoort na, zijn in de loop der tijd gesloopt. De toren dateert van 1508. De nonnen van het Mariaklooster hebben aan de bouw van de verdedigingstoren die op hun kloosterterrein lag meebetaald. Later werd de toren tijdelijk gebruikt voor de opslag van buskruit. Vandaar de tweede naam waaronder de toren bij veel inwoners bekend is: Kruittoren. Je kunt aan beide kanten van de toren nog zien waar ze op de stadsmuur aansloot. Bij de restauratie van de toren werd de middeleeuwse dakspantenconstructie even goed zichtbaar. Heel bijzonder. In de kelder, die lange tijd als ijskelder gediend heeft voor onder meer de Villa, het ziekenhuis, bevindt zich een volstrekt uniek tongewelf. Het ijs uit de Draafsingel kon er maanden lang in worden bewaard bij een vrijwel constante temperatuur. Maar ook is er tijdens ijsloze winters in de zeventiende eeuw ijs uit Scandinavië gehaald en in de kelder opgeslagen. Vele jaren hebben we in de kelder zeer mooie wijnen opgeslagen gehad. Slechts één fles hebben

De Maria- of Kruittoren

we bewaard, een 'Petrus' uit 1969. Die hebben we nog niet zolang geleden kunnen verkopen aan een wijnhandelaar in België. Zevenhonderd euro kregen we! Als we minder hadden gezopen hadden we nu veel geld kunnen verdienen. Maar we hebben er wel van genoten!

Slotvoegd

Joop wordt enthousiast maar ook wat nerveus als hij over zijn 'medebewoners' praat. 'Elly gelooft me niet. Maar er is meer tussen hemel en aarde dan wij kunnen bevroeden,' parafraseert hij Shakespeare.

'Dat geloven jullie toch ook?.. Ik heb nooit het idee gehad dat ik er alleen aan het werk was. Soms hoorde ik voetstappen. Op zolder. In de kelder. Het gebouw heeft in die vijfhonderd jaar van zijn bestaan veel meegemaakt. De kelder is als kerker gebruikt. De plaatsen waar gevangenen aan de muur gekluisterd werden zijn nog te zien. En er is ook een plek die volgens mij toegang geeft tot een onderaards gangenstelsel. Dat was vroeger heel gebruikelijk. Misschien van de toren naar het klooster. Maar waarom vandaar niet verder de stad in? Naar het toenmalige stadhuis? Je kunt zien dat er iets zit. Er is een andere steensoort gebruikt. Ik ben wel eens naar huis gevlucht. Was ingespannen aan het werk. Ineens zat mijn werk onder de vlekken. Toen ik na verloop van tijd terugkwam waren de vlekken verdwenen. Maar Elly gelooft er niet in. Die denkt dat mijn fantasie met mij aan de haal is gegaan.'

Ambachten-markten

'Dit jaar sta ik 45 jaar op de markten in Hoorn. Naar aanleiding van de toenmalige Oud-Hollandse markten werd ik overal in het land uitgenodigd om mijn werk te demonstreren. Natuurlijk in kostuum. Op deze markten heb ik honderden naambordjes ter plekke geschilderd. Je houdt het niet voor mogelijk hoe vreemd mensen soms reageren. Zoals: 'Mijn naam past er niet op,' of 'mijn naam zit er niet bij,' of 'het regent er toch vanaf. Het ergste is echter als ze op je af komen met de vraag om even een bordje op te knappen. Dan blijkt dat al 20 of 25 jaar oud te zijn. Wij vragen dan of ze na 25 jaar nog steeds dezelfde auto hebben. Maar ..... dat is heel wat anders, is de reactie.'

Kalligraaf

Meer dan veertig jaar heeft Joop Willems in de Mariatoren zijn werkstukken vervaardigd. 'Het was vooral transpiratie,' zegt hij. 'Al die kunstenaars die het altijd over inspiratie hebben moet je wantrouwen. Ik moest gewoon mijn werk op tijd afleveren.' Zijn kalligrafieën hangen over de hele wereld, zoals in Delaware wat Amerikaanse bezoekers hem onlangs nog vertelden. En ze prijken in menig vaderlands blad. Van De Lach tot de NCRV-gids. Grote ondernemingen deden een beroep op zijn bijzondere kwaliteiten: Sonesta, Okura, Ford, Citroën. Totdat de computer haar intrede deed. 'Ineens konden de mensen zelf wel een oorkondetje in elkaar flansen.' Het werk nam af. Vorig jaar namen Joop en Elly het moeilijke besluit om te stoppen. De huur werd opgezegd, de in de loop der jaren verzamelde antieke meubelstukken en de verzameling inktpotten en pennen te koop gezet. 'Een jaar lang zijn we met alles aan het leuren geweest. Maar denk je dat er belangstelling voor was? Niets. Nul-komma-nul. Nada. Harm Stumpel heeft een deel van mijn collectie pennen en inktpotten gekocht. Voor zijn verzameling...' Het blijft even stil. Ineens: 'Wat denken jullie? Zou er in de toekomst nog belangstelling voor mijn kalligrafieën bestaan? Volgens het Westfries Museum past het niet in hun collectie. En het Museum van de Twintigste Eeuw had geen belangstelling voor de hele verzameling pennen en inktpotten die ze gratis kon krijgen. Het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen liet niet eens iets van zich horen.' Joop staart somber voor zich uit. 'Het is wel waar ik mijn hele leven in heb gelegd. Uiteindelijk heeft de Vereniging Hendrick de Keyser het hele interieur voor een grijpstuiver overgenomen.' 'Ik heb nog een museum in de buurt van dat kippendorp Barneveld gebeld,' vult Elly aan. 'Het Ambachtenmuseum. Ik heb ze alles van het atelier van Joop aangeboden. De hele bovenverdieping, de antieke meubels, de werkplek, de pennen en de inktpotten. Joop zou er ook demonstraties kunnen gaan geven, hoe een kalligraaf werkt. Voor groepen of schoolklassen. Belt na een week iemand terug. 'Ik heb gehoord dat u wat spullen voor ons had. Nou, we hebb'n geen belangstelling.' Maar weet u wel wat we aanbieden, wat een kalligraaf is en doet?... 'Ja, ja dat weet'n we. Dat is zo'n manneke dat mooi kan schrijv'n.' Ik heb de telefoon er meteen opgegooid.' 'Door die

Prins Claus, Joop Willems en een aantal topkoks op landgoed De Hooge Vuursche

computer is de klad erin gekomen', verzucht Joop nogmaals.

Ineens fleurt hij op. 'Weet je', zegt hij, voor de kroning van koningin Beatrix moest ik een speciaal werk maken. Het werd een Irish Blessing. Iets heel bijzonders. Jaren later stond ik als kalligraaf

Een van de kalligrafische werken van Joop Willems

bij de toekenning van het meesterschap aan een aantal Nederlandse topkoks in Kasteel De Hooge Vuursche. Ook prins Claus was daar uitgenodigd. We stonden naast elkaar op het podium. Hij keek schuins naar de oorkondes die ik had gemaakt. Ineens fluistert hij: 'Heeft u ook die Irish Blessing gemaakt die mijn vrouw kreeg toen ze het koningschap aanvaardde?... Daar kijken we nog vaak naar. Hij hangt bij ons in de slaapkamer!'

Tot half november 2014 laat Joop Willems in het Pakhuis, Onder de Boompjes 22, een aantal van zijn fraaiste kalligrafieën zien.

CARL FAHRINGER EN DIEUW VAN VLIET

JOS BIEGSTRATEN

In nummer 1 van deze jaargang heb ik een overzichtsartikel geschreven over Carl Fahringer (1874-1952). In het volgende nummer ben ik ingegaan op zijn vriendschap met de Hoornse families Wijnstock en IJdo. Bij mijn onderzoek kwam ik een aantal kaarten en brieven tegen die Fahringer tussen 1936 en 1949 vanuit zijn

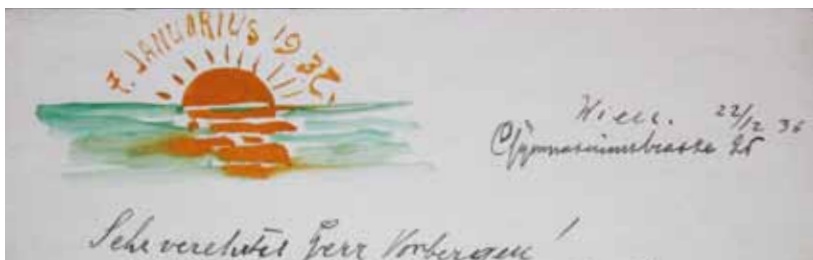

Afb. 1
Aaf Dell en Dieuw van Vliet. Bronzen plaquette, vervaardigd door Thea van Lier. Aan Drechterlandse Huis, Grote Oost 6

Afb. 2
Bloemenmarkt te Hoorn. Gedempte Turfhaven - Veemarkt

Afb. 3
Nieuwjaarswens Fahringer voor Dieuw van Vliet, 1937

woonplaats Wenen geschreven heeft aan 'Juffrouw van Vliet!'. In dit artikel ga ik aan de hand van die correspondentie na hoe die vriendschap zich ontwikkeld heeft. Spijtig genoeg is van de brieven

die Dieuw van Vliet aan Fahringer schreef niets bewaard gebleven. Faringers vrouw Rosa heeft na zijn dood alle correspondentie vernietigd.

Dieuw van Vliet

Over Dieuw van Vliet is vrij veel bekend. Ook in het kwartaalblad is enkele keren aandacht aan haar geschonken. Zie voor deze en voor andere bronnen het slot van dit artikel.

Dieuw van Vliet werd geboren op 14 april 1887 in Enkhuizen. Zij volgde de driejarige H.B.S. en later de opleiding tot godsdienstonderwijzeres van het classicaal bestuur van de Nederlands Hervormde Gemeente. Zij verzorgde de catechisatielessen op een groot aantal scholen in Hoorn en omgeving. Haar ouders deden dienst als conciërge in het Waterschapshuis te Enkhuizen. Na samenvoeging van de werkzaamheden in Hoorn en Enkhuizen werden zij overgeplaatst naar het Drechterlandse Huis aan het Grote Oost 5 in Hoorn. Ook Dieuw verhuisde mee. Haar werk aan de Zondagsschool bracht Dieuw

Afb. 4
Interieurfoto's woning Aaf
Dell en Dieuw van Vliet

in contact met de onderwijzeres Aaf Dell. Aaf was een slagersdochter, die op 24 november 1893 werd geboren te Hoorn. Ze behaalde de akte lager onderwijs en in 1922 ook de hoofdakke. Ze werkte voor het openbaar onderwijs te Hoorn. Via het onderwijs leerden zij elkaar waarschijnlijk kennen. Tussen hen ontwikkelde zich een vriendschap voor het leven. Beiden hadden een uitgesproken sociale instelling. Op godsdienstig gebied kunnen zij gerekend worden tot de vrijzinnigen.

De familie Van Vliet woonde in een woning achter het Drechterlandse Huis, die daarmee via een trap was verbonden. De ouders van Dieuw overleden omstreeks 1930. Zij volgde hen op als conciërge. Toen de vader van Aaf overleed in 1940 trok zij bij Dieuw in. In november 1942 werd het Drechterlandse Huis gevorderd door de Ortskommandantur. Deze stond de dames toe in het achterhuis te blijven wonen. Beiden waren fel antifascistisch en antinazi, al ver voor 1940. Ondanks de grote gevaren hielden zij in de beneden- en de bovenwoning joodse onderduikers. Een bronzen plaquette aan het Drechterlandse Huis, in 1996 in opdracht van Oud Hoorn vervaardigd door Thea van Lier, herinnert hieraan. Dieuw van Vliet is hierop rechts afgebeeld, Aaf Dell links. (afbeelding 1).

De eerste contacten tussen Carl Fahringer en Dieuw van Vliet

Het eerste bewijs dat ik vond voor een contact tussen Dieuw van Vliet en Carl Fahringer stamt uit 1936. Op 22 december van dat jaar schrijft Fahringer een brief aan de 'Sehr verehrter Herr Vorbergen. Zoals zo vaak spelt Fahringer de naam niet correct¹. Het moest zijn Voorberg. Deze woonde in Hilversum, was schooldirecteur en gehuwd met Grietje van Vliet, een zuster van Dieuw. De brief bevat een nieuwjaarswens voor 1937 en is geïllustreerd. In dit geval met een oranje opgaande zon (afb. 3). Fahringer schrijft dat Holland (zo duidt hij Nederland steeds aan) zo gelukkig is als Oostenrijk

ongelukkig. Hij meldt aan de heer Voorberg dat hij twee weken eerder een geïllustreerde brief met een douanekarikatuur heeft gestuurd aan Mw. van Vliet, een vrolijk kaartje aan Juffr. van Del en een brief aan de bank. Hij veronderstelt dat ze niet zijn aangekomen, want op geen van de drie heeft hij een antwoord gehad. Hij bedankt in een p.s. de heer Voorberg voor de mooie foto's.

Wanneer het contact met Dieuw van Vliet precies tot stand was gekomen, heb ik niet kunnen achterhalen. De volgende brief die ik vond is van 19 februari 1937. Deze is ook geïllustreerd en vangt aan met een 'Prosit 1937!' Hij is gericht aan de heer

Afb. 5
Tijger, het favoriete dier
van Fahringer

Voorberg. Opnieuw schrijft hij hoe gelukkig Holland mag zijn met zijn overheid. Aan de ommezijde van deze brief schrijft hij zestien regels direct gericht aan de zeer vereerde en gnädige Fräulein van Vliet. Hij bedankt haar voor de brief van 8 februari 1937. Hij prijst Kolijn en spreekt zijn bewondering uit voor J.B.(!) Koen en voor Rembrandt, 'de eerste voor de kunst in de hele wereld'. Hij besluit met te zeggen dat hij de Bloemenmarkt voor Frl. A. v. Del

¹ In dit artikel is steeds de schrijfwijze van Fahringer gehanteerd.

terzijde heeft gelegd. Hij laat haar groeten en zegt ook te zullen zorgen voor de leeuwenkop en het huisje bij de schuur. Uit de nalatenschap van Aaf Dell en Dieuw van Vliet heb ik enkele fotootjes van het interieur van hun woning aan de Noorderstraat van na de oorlog (afb.4). Daarop is een schilderij van de bloemenmarkt te zien dat zich nog bevindt in de nalatenschap van Aaf Dell (afb. 2, blz. 112). Het huisje bij de schuur heb ik niet kunnen vinden. Wel, ook als deel van de nalatenschap een afbeelding van een tijger (afb. 5). De tijger was wel het favoriete dier van Fahringer.

De laatste correspondentie van voor de Tweede Wereldoorlog die ik vond, is een briefkaart aan de hooggeëerde juffrouw Van Vliet van 24 april 1938. Aan de adreszijde is hij versierd met tulpen, aan de blanco kant met een gouache van de pas geboren prinses Beatrix, die in een oranje doek en een wimpel met het opschrift 'Hoch orangen Nassau' wordt bezorgd door een ooievaar (afb. 6 en 7).

Afb. 6

De periode van 1938 tot 1946

De oorlogsjaren van Dieuw van Vliet en Aaf Dell

Van contacten tussen Fahringer en Dieuw van Vliet tussen april 1938 en 1946 heb ik geen materiaal kunnen vinden. Wel lijkt het mij goed in het kort wat te vertellen over hun beider levensgeschiedenis

Afb. 7
Gouache ter
gelegenheid van de
geboorte van prinses
Beatrix

in die dagen.

Dieuw van Vliet bleef met Aaf Dell wonen in het huis aan het Grote Oost tot begin 1944. Op 10 februari van dat jaar werd een brief over een

Joods baby'tje onderschept van Aaf aan zuster Moreelse, directrice van het stadsziekenhuis Hoorn (afb. 8). Ze werd gearresteerd maar bleef zwijgen over enige betrokkenheid van Dieuw en over de Joodse onderduikers. Ze werd op transport gezet naar Rotterdam en Vught, om vandaar naar het beruchte concentratiekamp Ravensbrück te worden overgebracht. Ze ontsnapte daar tot driemaal toe ternauwernood aan de gaskamer. Op 2 juni 1945 keerde zij terug in Hoorn, waar zij als een heldin van het station werd afgehaald door een grote menigte.

Dieuw was intussen verhuisd naar de Roode Steen, waar zij opnieuw onderdak had geboden aan onderduikers. In 1947 verhuisden Dieuw en Aaf naar de pastorie in Spanbroek, om in 1950 terug te keren naar Hoorn, waar zij zich vestigden aan de Noorderstraat (nummer 10). Daar bleven zij tot november 1968 toen beiden werden geplaatst in het Liornehuis.

De oorlogsjaren voor Carl Fahringer

Voor Fahringer brak in 1938 een moeilijke tijd aan. Hoewel hij geen enkele sympathie had voor de NSDAP meldde hij zich aan als lid. Noodgedwongen, op de laatst mogelijke dag, diende hij het bewijs ervan in bij de rector van de 'Akademie'. Had hij dat niet gedaan dan zou hij zijn professoraat aan de Akademie voor Beeldende Kunst in Wenen hebben moeten opgeven. Hij zou nooit een bijeenkomst van de NSDAP bijwonen. Er is maar spaarzaam werk uit de oorlogsperiode bewaard gebleven, ook omdat veel werk bij bombardementen is vernietigd. In 1942 zag hij nog kans een reis te maken naar

Hoorn. Daarvan getuigt een schilderij van de kermis (zie pag. 9 in nr. 1 van deze jaargang) en van een bloemenstalletje op de Gedempte Turfhaven (afb. 9). Dat het Nederlandse koningshuis nog steeds een warme plek in zijn hart had, blijkt uit twee briefkaarten in de nalatenschap van Dieuw van Vliet. Eén bij de geboorte van prinses Irene (5 augustus 1939), de ander bij de geboorte van prinses Margriet (19 januari 1943), (afb. 10 en 11, blz. 116). Ze zijn niet geadresseerd, mogelijk omdat dat te gevaarlijk was. Hoe ze precies bij Dieuw van Vliet kwamen, is niet meer na te gaan. Vooral de felicitatie bij Margriet is interessant. Links zien we 't Schippershuis naast een (Oostenrijks) vakwerkhuis, rechts een afbeelding van het Visserseiland met een loods en een molen. De kaart is gesigneerd met zijn volledige naam. Als deze was onderschept, dan had hem dat in grote moeilijkheden kunnen brengen. In 1942 werd hij als oorlogsschilder naar Griekenland gestuurd. Bij zijn kleinkinderen zijn tekeningen in schetsboeken uit die tijd bewaard gebleven (afb. 12, blz. 116). Zoals zijn zoon Fritz zou schrijven, had hij het erg moeilijk als enige niet-nazi onder de professoren aan de Akademie. Dat hij na de oorlog werd ontslagen op beschuldiging een 'Nazischwein' geweest te zijn, krenkte hem diep. Dat hij dat niet was, blijkt o.a. uit een brief die een van zijn leerlingen, Gerhard Stengel, mede namens

Afb. 8
Aaf Dell, Dieuw van Vliet, zuster Moreels, het Joodse baby'tje Loekie Themans en zijn oma Sara Themans

andere studenten in 1946 schreef. Stengel, leerling aan de Akademie van 1942 tot 1945, in die periode verloofd met een halfjoodse en zelf gevangen gezet op verdenking van voorbereiding tot hoogverraad, schrijft dat prof. Fahringer de enige professor aan de Akademie was die zich tegen de nazistaat keerde.

Afb. 9
Bloemenstal Gedempte Turfhaven, 1942

De groep van zo'n 50 leerlingen aan wie Fahringer les gaf, stond bekend als de 'bolsjewisten-klas'. Deze bestond uit Joden en om politieke redenen bestraffen. Veelal waren het buitenlanders die naar Wenen gevoerd waren en 's nachts moesten werken. Overdag bezochten zij de lessen van prof. Fahringer, die wist dat dit was verboden. Het ging om Grieken, Fransen, Joegoslaven, Tsjechen, Italianen en Russen. Allen waren de nazi's vijandig gezind. Fahringer begroette hen met 'Grüss Gott'. Ondanks waarschuwingen van het rectoraat dat hij met dit gedrag zijn baan op het spel zette,

Afb. 10
Bij de geboorte van prinses Irene

Afb. 12
Foto rechts:
Uit: Oorlogsschetsboek
Fahringer

Afb. 11
Bij de geboorte van
prinses Margriet

Afb. 13
Uit: brief Fahringer aan
Dieuw van Vliet

bleef Fahringer hiermee doorgaan. Zijn benoeming tot gewoon hoogleraar werd in verband met dit 'wangedrag' opgeschort. Een tweede die het na de Tweede Wereldoorlog voor Fahringer opnam, was Walter Körner, die na de oorlog benoemd was tot burgemeester van Wenen. Deze felle antinazi, die Fahringer al kende vanaf de Eerste Wereldoorlog, schreef dat hij Fahringer in de Tweede Wereldoorlog vaak ontmoette, en nooit ook maar enige sympathie voor de nazi's bespeurd had. 'Ik heb nooit een eerlijker, oprechter, maar ook a-politieke mens ontmoet', schrijft Körner in december 1946.

Renate Karner, zijn intussen 85-jarige kleindochter, vertelde mij dat de familie soms in angst zat omdat haar opa 'open en bloot' spotprenten op de nazi's verstuurde. Zij veronderstelde dat hij er waarschijnlijk mee wegkwam, omdat ze die malle oude kunstenaar niet heel serieus namen.

Terug naar Nederland na de oorlog

Het viel niet mee voor Fahringer na de oorlog weer terug te keren naar zijn geliefde Holland. Het kostte moeite eerherstel te krijgen, wat mede door de voorspraak van burgemeester Körner lukte. Maar een paspoort, nodig om naar Nederland te reizen, kreeg hij alleen als hij kon aantonen dat hij in Nederland werk had. Hij schrijft dat aan Dieuw

van Vliet in januari 1947, met een excuus voor het slecht leesbare schrift. Hij ligt dan al drie maanden in het Dornbirn Hospital. Hij zegt Dieuw toe dat ze natuurlijk weer een schilderijtje krijgt van het koningskindje dat komt (afb. 13). Hij is treurig dat onze lieve Juffr. van Dell zo veel geleden heeft in Ravensbrück. De moordbenden van Hitler hebben miljoenen onschuldige mensen vermoord. We hopen dat zij weer heel gezond wordt, schrijft hij. In een niet gedateerde brief aan mevr. en mhr. Direktor (Voorberg) schrijft hij gelukkig te zijn te vernemen dat Dieuw en haar familie de

verschrikkelijke tijd goed hebben doorstaan (afb. 14). Zelf heeft hij alles verloren: 300 schilderijen en studies, alle kleding en wasgoed, meubels en piano. Ook zijn dochter en kleinkind zijn alles kwijt. De man van zijn dochter is gesneuveld. 'Wat ons is gebeven is het pure leven'. Hij schrijft erg ziek te zijn, veel te moeten liggen en vraagt een brief aan Theodor Körner te schrijven, die hem dan een visum voor Holland zal bezorgen. Hij heeft wat geschilderd voor de jongste prinses (afb. 15). Hij laat velen groeten, onder wie Juffr. van Dell, en de Familie Wijnstock en de Familie Ido.

Dat het lukte naar Holland te komen, blijkt uit een brief van 30 juli 1947 en uit de datering 1947 op een aantal schilderijen. Hij laat Juffr. van Vliet weten dat hij afscheid moet nemen. Hij moet thuis helpen. Zijn dochter en kleindochter moeten in de fabriek werken, dameskleding maken. Misschien moet hij weer geopereerd worden. En, schrijft hij, 'wat hier over mij gepraat wordt, is niet waar'.

Op 29 december 1947 stuurt Fahringer een Nieuwjaarsgroet voor 1948 aan de heer en mevrouw Direktor (Vorberg), weer met een kerstroos (afb. 16). Hij schrijft dat hij alles kwijt is en dat hij vier maanden in het ziekenhuis heeft gelegen. Zijn hart is 'kaput'. Hij heeft twee operaties ondergaan, maar hoopt dat God hem nog een jaar geeft om afscheid

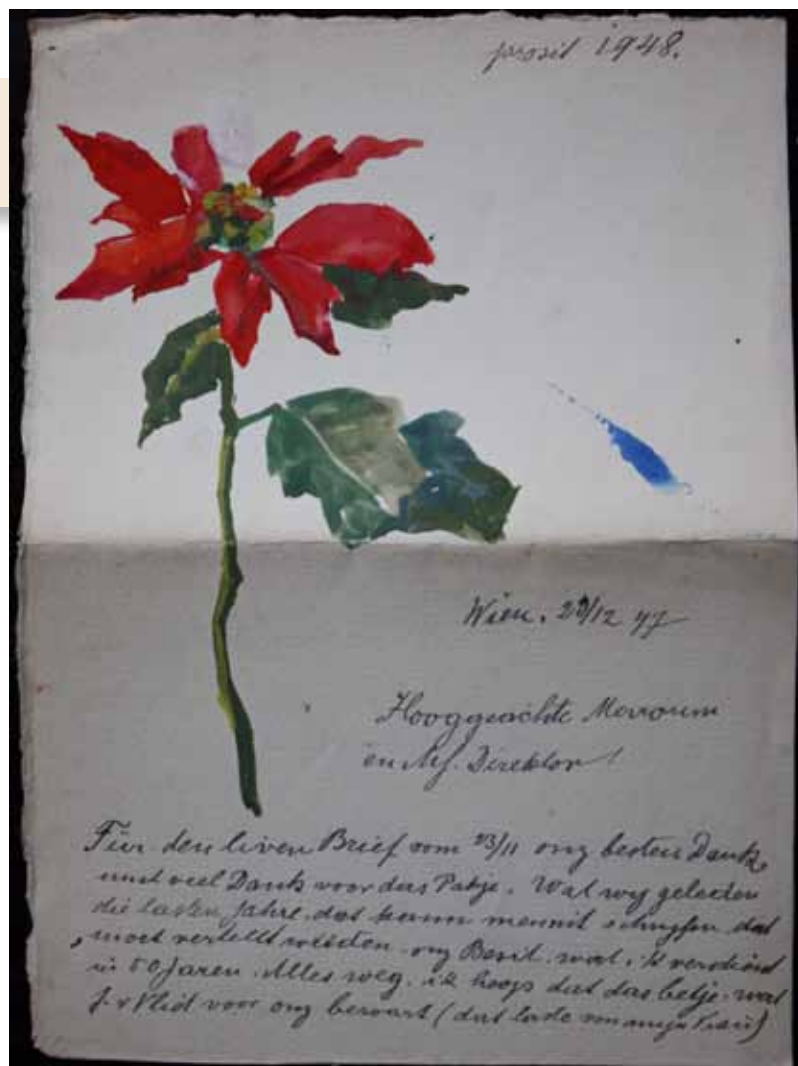
te nemen van zijn Hollandse vrienden. Hij laat Juffr. van Vliet, Dell e.a. groeten.

De laatste brief die ik onder ogen gehad heb aan de 'Hochgeachte Juffr. van Vliet, is gedateerd 24

Afb. 15 Bij de geboorte van prinses Marijke

november 1949. Erboven staat 'frohes Sinta Klaas'. Hij is niet geillustreerd. Fahringer schrijft dat hij snel had moeten vertrekken zonder iets verkocht te hebben. Hij toont zich diep bedroefd: 'de vele Hoornse vrienden –alles verloren!'. De schilder Rizek 'heeft veel schuld'. Deze heeft overal verteld dat hij een soort nazi en antisemiet zou zijn. De families Wijnstock, Voorberg en anderen zouden allemaal kwaad op hem zijn. Emil Rizek (1901-1988) was een oud-leerling die in 1928 in Delft volgens Fahringer al kwaad over hem had gesproken. Ook aan Wouter IJdo had Fahringer al geschreven dat hij niet te vertrouwen was. Hoe Rizek, die zelf in

Afb. 16

Nieuwjaarsgroet 1948
aan de familie Voorberg

Hoorn ook probeerde schilderijen aan de man te brengen, tot zijn kwaadsprekerij gekomen was, laat zich niet meer nagaan. Maar zelf was hij allerminst onomstreden. Hij was als oorlogsschilder werkzaam geweest in Finland. Aan het eind van de oorlog was hij door Britse troepen opgepakt en had hij maandenlang vastgezet als krijgsgevangene in Hage, bij Norden in Ostfriesland. Nog in 2009 was hij onderwerp van discussie in Leer, ook in Ostfriesland, toen een tentoonstelling van zijn werk plaatsvond in het raadhuis aldaar. Het was wel heel bitter voor Fahringer dat hij in Holland, waar hij zich zijn hele leven zo welkom had gevoeld, in zijn laatste levensjaren zo ongelukkig voelde door de laster van deze oud-leerling. Des te begrijpelijker zijn in dit licht zijn woorden aan het eind van de brief dat hij weinig echt trouwe mensen kent, zoals Juffr. Dell en Juffr. van Vliet.

Afb. 14

Uit: brief van Fahringer
aan Dieuw van Vliet, van
30 juli 1947

Bronnen:

Meer informatie over Dieuw van Vliet en Aaf Dell is o.a. te vinden in het Kwartaalblad Oud Hoorn, jrg. 17, nr. 1 en jrg. 18, nr. 1. Verder in het Westfries Biografisch Woordenboek (WBW, te raadplegen via internet) en in het Westfries Archief, archiefstuk 1538. Naast de personen die ik al noemde In het nummer van januari jl., bedank ik de heer en mevrouw A. Pot, de heer Van IJsendijk en mevr. Klein.

EINDELIG HET BOEK OVER DE WAAG

RITA LODDE

Het was de bedoeling dat het eerste boek dat de Publicatiestichting Bas Baltus zou uitgeven over een van de belangrijkste monumenten van Hoorn, de Waag, zou gaan.

Hoe het ook zij, de Poortjes, Het Rode Dorp en vele andere boeken zijn voorgegaan. Dankzij de Stichting Dick van der Knaap Fonds kan nu eindelijk het boek over de Waag verschijnen.

En het wordt een bijzondere uitgave, niet alleen qua inhoud en uitvoering maar ook qua prijs. De Stichting Dick van der Knaap Fonds heeft jarenlang allerlei belangwekkende zaken in Hoorn mede mogelijk gemaakt, denk aan restauraties en boeken. De stichting houdt nu op te bestaan en men wil voor de laatste keer echt uitpakken met een prachtig boek voor een zeer aantrekkelijke lage prijs.

Voor de inhoud staan Laura Jonkhoff en Pieter Meijers garant. Zij hebben samen inmiddels diverse boeken over Hoornse monumenten geschreven. En met succes.

De Waag heeft altijd een centrale plaats in de stad ingenomen. Bij de toenemende welvaart in de tweede helft van 16de eeuw hoorde een representatief waaggebouw en in juni 1609 werd de fundering voor de huidige Waag gelegd naar ontwerp van architect Hendrick de Keyser. Het belangrijkste product dat in de Waag werd gewogen en verhandeld was kaas. Tweemaal per week kwamen West-Friese boeren met hun wagens, karren of boten om hun kazen op de Roode Steen, ook Kaasmarkt geheten, uit te stallen.

Voor de bovenzaal van de Waag heeft vele functies en gebruikers gekend: de schutterij, een muziekcollege, de stadstekenschool, Debutade, het Witte Kruis, de gemeentelijke muziekschool en horeca.

Laura Jonkhoff beschrijft de geschiedenis van de Waag en het gebruik van dit markante gebouw gedurende vier eeuwen. De bouwgeschiedenis van de Waag wordt beschreven door Pieter Meijers. Hij richt vooral de aandacht op de vele verbouwingen en restauraties die hebben plaatsgevonden en op de bouwmeesters en architecten, die het gebouw in de loop van de tijd al dan niet verfraaid hebben.

Al met al een boeiende geschiedenis met aardige anekdotes en prachtige illustraties.

U hoeft niet in te tekenen of te reserveren. Vanaf 15 november kunt u dit boek bij de Hoornse Boekhandel en Stumpel, bij Vereniging Oud Hoorn, de Oosterkerk, het Foreestenhuis en bij de Vrienden van het Westfries Museum en van het Westfries Archief aanschaffen voor slechts € 15,-. Het is een eenmalige uitgave, dus op is op.

Errata Kwartaalblad 2014-2

- p.50 In het Voorwoord zijn bij de laatste correctie drie nullen in het bedrag verdwenen. Het juiste bedrag is € 25.000, als schenking en eenzelfde bedrag als lening.
- p.51 Bij de voorplaat: Derek Williams (perschef)
- p.53 Kolom 1. Pas na de vijfde single van The Beatles 'I Want To Hold Your Hand' gaat in januari 1964 het Nederlandse publiek door de knieën.
- p.56 Op de linkerfoto het monument anno 1999 met Ringo Starr. Op de rechterfoto is Ringo vervangen door Jimmy Nicol. Voor het monument v.l.n.r. Kees en Peter Schaper, Gert Elzinga.
- p.57 De foto van The Beatles bij het oorlogsmonument is niet door John Lennon, maar door Barry Chang genomen.

VERSLAG LEDENVERGADERING VERENIGING OUD HOORN

16 april 2014 in de Oosterkerk

RITA LODDE-TOLENAAR, SECRETARIS

1. Opening

De voorzitter Egbert Ottens heet iedereen van harte welkom, in het bijzonder de aanwezige ereleden van de vereniging en een nazaat van de familie Merens uit Delft. Aanwezig zijn 55 leden. Afbericht voor deze vergadering is ontvangen van Marjan Faber, John Lamers, Francisca van Putten, het college van burgemeester en wethouders, Carel de Jong, Marianne Buisman, Rob de Knecht, Ton van Weel, Pierre Janssens, Bob Entius, Dick Louwman, Jos Biegstraaten, Hieke Stapel en Jaap Schaper.

2. Het verslag van de najaarsledenvergadering

van 26 oktober 2013 wordt zonder opmerkingen of vragen met dank aan de secretaris vastgesteld.

3. Actualiteiten en mededelingen vanuit het bestuur

Bestemmingsplan Sterflats

Tot genoegen van het bestuur heeft het college afgezien van het voornemen een architectonisch accent aan te brengen op de nieuwbouw van de zogenoemde e-blokken bij Ster 2 en 3 en is daarmee tegemoet gekomen aan het bezwaar van de Vereniging Oud Hoorn. Op die manier blijven deze blokken één geheel vormen met de achterliggende gebouwen en blijft het ensemble, waaraan het complex de status van gemeentelijk monument ontleende, grotendeels in tact.

VVV

In een recente brief heeft het bestuur het college van burgemeester en wethouders erop gewezen dat de VVV in Hoorn tot 1 april gesloten is. Veel vragen die bij de VVV thuishoren komen daardoor elders en ook bij Oud Hoorn terecht, wat niet de bedoeling kan zijn. Het nieuwe onderkomen van de VVV is zeker niet ideaal. Wat te denken van de Mariatoren die onlangs is leeg gekomen?

Stopzetten Stimuleringsregeling Restauratie Monumenten

De Commissie Monumenten en Welstand heeft bezwaar gemaakt tegen het besluit de stimuleringsregeling Restauratie Monumenten stop te zetten. De gemeente stelt dat een bouwhistorisch onderzoek als voorwaarde kan

worden gesteld voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning. Op deze manier wordt toch bouwhistorisch onderzoek verricht. Volgens Oud Hoorn een schrale troost en weinig stimulerend.

Gemeente

Het bestuur benadrukt nogmaals dat het geen standpunt heeft ingenomen in de discussies over de tunnel. De verkiezingen van maart hebben, doordat de tunnel centraal stond, het karakter van een referendum gekregen. Met de uitkomst van de verkiezingen lijkt de kans dat de tunnel in deze raadsperiode uitgevoerd zal worden uiterst klein. De deelname van de vereniging in de Commissie Monumenten en Welstand staat nog steeds op de tocht: het college wil een burgerlid in de plaats van VOH benoemen. Het nieuwe college is straks aan zet.

Met spanning wachten we het collegeakkoord en -programma af, in de hoop dat er meer betrokkenheid bij en aandacht zal zijn voor het erfgoed in Hoorn, Blokker en Zwaag. Er is op dit terrein sprake van achterstallig onderhoud. Nog altijd ontbreekt een geactualiseerde Welstandsnota, met als gevolg dat er geen beleid is voor zaken die te maken hebben met de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Ook wacht Oud Hoorn al meer dan vijf jaar op de toegezegde beleidsnota bescherming cultureel en historisch erfgoed in de binnenstad.

Rabo-fietssponsortocht

De Vereniging en de Stichting Monumenten Oud Hoorn zijn aangemeld voor de Rabo Fietssponsortocht van 40 km op zaterdag 14 juni. Er wordt gestart tussen 9.00 en 10.30 uur bij het Rabobankkantoor aan de Nieuwe Steen. Aanmelden bij Piet van Iersel.

Nieuwe tentoonstelling in Pakhuis

In het Pakhuis hangt een nieuwe tentoonstelling, zwart-wit foto's uit de collectie van J. de Jongh, beschikbaar gesteld door de familie Van Veen. De heer De Jongh (1921-2003) heeft zijn hele leven in Hoorn gewoond en van jongs af aan zijn stad op de gevoelige plaat vastgelegd.

De website

De opmaak van de website is enigszins gewijzigd en aangepast voor tabletgebruikers. Er zijn nieuwe verhalen verschenen in de rubriek Beeld en Verhaal en de actualiteit wordt op de voet gevolgd.

4. Jaarverslag 2013

Het verslag over 2013 staat in het Kwartaalblad 2014 nummer 1. Er zijn geen vragen over het verslag; het wordt vastgesteld met dank aan de secretaris.

5. Jaarrekening 2013

De jaarrekening 2013 is bij de uitnodiging voor de vergadering meegezonden. De penningmeester geeft een korte toelichting. Hij heeft een compliment voor de vrijwilligers van de vereniging die zuinig met de middelen omgaan.

6. Verslag van de financiële commissie en decharge van de penningmeester voor het in 2013 gevoerde financiële beleid

De financiële commissie bestond dit jaar uit de heren Dick Louwman en Sebastiaan Hol. De verklaring van de commissie wordt door Sebastiaan Hol voorgelezen:

'De ondergetekenden, leden van de financiële commissie, hebben de door de penningmeester overlegde overzichten van baten en lasten over het boekjaar 2013 van de Vereniging Oud Hoorn en de Stichting Monumenten Oud Hoorn, alsmede de balansen per 31-12-2013, nagezien en akkoord bevonden. Zij adviseren het bestuur de penningmeester acquit te verlenen en stellen de vergadering voor het bestuur te dechargeren voor het in boekjaar 2013 gevoerde beleid.

Hoorn, 11 maart 2014.'

Het voorstel om het bestuur acquit te verlenen en de penningmeester te dechargeren wordt zonder tegenstem aangenomen. De heren Louwman en Hol worden bedankt voor hun werk. De voorzitter bedankt ook de penningmeester en Bert van der Hoogen die de ledenadministratie voert.

7. Begroting 2014

In zijn toelichting wijst de penningmeester op het legaat en de schenking die we sinds 2014 hebben ontvangen. Het legaat zal worden bestemd voor het boek over Hoorn in de twintigste eeuw. Er is een bedrag aan energiebelasting terugontvangen. Het bestuur tracht ook dit jaar binnen de lijnen van de begroting te blijven.

8. Financiële steun van de Stichting Monumenten Oud Hoorn

Het gaat om steun voor de aankoop en restauratie van de panden Grote Oost 45 en 47.

De monumenten waarvan onze vereniging eigenaar

is, zijn ondergebracht in de Stichting Monumenten Oud Hoorn. Het bestuur van de vereniging vormt qualitate qua ook het bestuur van deze stichting. Door zorgvuldig beheer is in de afgelopen decennia een ruime onderhoudsreserve gevormd en een bedrag voor strategische aankopen afgezonderd. Doel van dit fonds was om door strategische aankopen ongewenste ontwikkelingen in de binnenstad te voorkomen. Voor die taak werd begin jaren zeventig, mede door Vereniging Oud Hoorn, de Stichting Stadsherstel opgericht.

Enkele maanden geleden werd bekend dat de panden Grote Oost 45 en 47, naast het Foreestenhuis, te koop kwamen. Vooral nummer 47, dat zich langs de Schoolsteeg uitstrekt, had onze belangstelling. Het is een bijzonder rijksmonument, met deels nog een unieke, vijftiende eeuwse kapconstructie en een karakteristiek overkragend deel in de steeg. Het Foreestenhuis had belangstelling voor nummer 45 om de toegankelijkheid van het Foreestenhuis voor ouderen en gehandicapten te verbeteren. Beide panden werden in één koop op de markt gebracht. Een eerste studie had inmiddels aangetoond dat er in het pand Grote Oost 47 drie binnenstadswoningen gerealiseerd kunnen worden. Een extra argument voor aankoop en restauratie van beide panden. De Stichting Stadsherstel ontbrak het aan voldoende middelen om beide panden te verwerven. Met een bijdrage van de Stichting Monumenten Oud Hoorn kon het financiële gat worden overbrugd. Het bestuur heeft vervolgens besloten een renteloze lening van 25.000 euro met een looptijd van tien jaar en een schenking van een gelijk bedrag beschikbaar te stellen, uit te betalen na gereedkomen van de restauratie.

Statutair moet de ledenvergadering zich over een dergelijk besluit uitspreken. Daarvoor ontbrak de tijd, en in de publiciteit komen voordat de aankoop rond is, heeft mogelijk een prijsopdrijvend effect.

Met deze verantwoording achteraf vraagt het bestuur instemming met het besluit omdat nadrukkelijk is gehandeld in de geest van de statuten van de stichting en de doelstelling van het fonds strategische aankopen.

De vergadering laat zijn instemming blijken door applaus.

9. Afscheid bestuursleden en benoeming nieuwe bestuursleden en herbenoeming

Het afscheid van twee bestuursleden waar het bestuur met veel plezier mee heeft samengewerkt.

Coen Droog heeft zich doen kennen als een uiterst

betrouwbaar, betrokken en meelevend man. Maar ook bescheiden. Hij was met hart en ziel bij de vereniging betrokken, meer nog bij alle vrijwilligers, zijn vrijwilligers. Hij kende ieders wel en wee, had voor iedereen een luisterend oor en liet op zijn tijd iets namens bestuur of de vereniging horen. Coen wist ook steeds weer nieuwe vrijwilligers en bestuursleden te vinden. Aan Coen hebben we de nota Vrijwilligersbeleid te danken, die nog steeds een actuele leidraad is. De vereniging is Coen veel dank verschuldigd.

Ook met Jaap Bronkhorst is een bijzonder goede band ontstaan. Jaap is als oud-aannemer, doortastend, met veel kennis van zaken inzake het beheer van de gebouwen en de monumentenzorg. Ook een man die de kunst van het onderhandelen verstaat. Jaap heeft jarenlang de gebouwen voor de Stichting Monumenten Oud Hoorn beheerd en huurders voor de panden gevonden. Lange tijd maakte hij deel uit van de Commissie Monumenten en Welstand, tot het college besloot dat Oud Hoorn nog slechts met één zetel in de commissie vertegenwoordigd mocht zijn. Vanaf dat moment was Jaap de vaste vervanger van Frans van Iersel. En ook dat deed hij met verve en kennis van zaken.

De dank voor het langdurige en trouwe bestuurslidmaatschap van beide bestuursleden wordt onderstreept met kunst; voor Jaap, de zeiler, de man van het water, een tweetal tekeningen van zeilschepen die de Hoornse haven uitvaren en voor Coen een tweetal etsen van bekende plekken in Hoorn van de hand van Peter de Rijcke.

Herbenoeming

Eddy Boom is herkiesbaar voor een termijn van drie jaar. De vergadering stemt in met zijn herbenoeming.

Benoeming nieuwe bestuursleden

In de vacature van Coen Droog stelt het bestuur voor Henk Halsema te benoemen. Henk Halsema is al jarenlang verknocht aan de Vereniging Oud Hoorn en betrokken als vrijwilliger. Henk is verantwoordelijk voor het beheer van het Pakhuis en gastheer. Wim Oussoren heeft veel ervaring op het terrein van bouwen en beheren, onder meer in de Noorderkerk. Wim is al heel lang actief betrokken bij het werk van Oud Hoorn. Hij heeft een bijzondere affiniteit met de monumentenzorg en zal een goede vervanger van Jaap zijn. Er zijn geen tegenkandidaten gesteld. De vergadering

stemt in met de benoeming van Henk Halsema en Wim Oussoren.

10. Rondvraag

Daarvan is geen gebruik gemaakt.

11. Het honderdjarig bestaan van Oud Hoorn

Het bestuur is al druk bezig met de voorbereidingen. Bij de agenda is een reeks voorstellen gevoegd waarover de mening van de aanwezige leden wordt gevraagd. Daarnaast is er gelegenheid om zelf ook nog ideeën aan te brengen. Hoezeer het bestuur met ieders wensen en opvattingen rekening wil houden: vier activiteiten staan vast. Ten eerste het boek over Hoorn in de twintigste eeuw. De voorbereidingen daarvoor zijn al in gang gezet. Het tweede is de onthulling van een bronzen plaquette van de oprichter en onverdroten ijveraar voor de historische stad, Johan Christiaan Kerkmeijer. Het derde is de jubileumviering op 17 november 2017 en het vierde een symposium waar historische verenigingen uit Holland en West-Friesland hun successen kunnen etaleren voor belangstellende collega-verenigingen.

De andere 25 ideeën staan op de lijst en de borden waar ieder met rode en groene stickers zijn voorkeur of niet-gewenste activiteiten kan aangeven. Na afloop zijn de stemmen voor en tegen geteld. Opvallend was dat bij sommige borden blijkbaar een discussie was ontstaan en van onderlinge beïnvloeding sprake bleek te zijn.

Er is speciaal aandacht gevraagd voor activiteiten met en voor kinderen en ideeën aangebracht zoals een verhaal in Bangert en Oosterblokker, een raam voor de Oosterkerk, speciale aandacht voor vrouwen rond vrouwendag, sport voor de jeugd, een replica van de Spaanse vlag die Jan Haring veroverde, interviews met oude Horinezen, het herstellen van een gracht en een ledenwerfactie.

Het bestuur zal in de najaarsvergadering met concrete voorstellen komen rekening houdend met de voorkeur van de leden. Dan zal ook de medewerking van de leden voor de gekozen onderwerpen worden gevraagd.

12. Sluiting van de vergadering.

De voorzitter dankt een ieder voor zijn aanwezigheid en de Oosterkerk voor de gastvrijheid en sluit de vergadering

MIDDELEEUWSE HUIZEN AAN DE APPELHAVEN

DIEWERTJE DUIJN, CHRISTIAAN SCHRICKX EN SANDER GERRITSEN – ARCHEOLOGIE WEST-FRIESLAND

De Appelhaven met de gemetselde boogbrug over het water en de bomen langs de kade vormt een sfeervolle plek in het havengebied van Hoorn. Het relatief smalle water lijkt op het eerste gezicht op een gracht, maar eigenlijk gaat het om een haven: hier stroomde tot de aanleg van de Afsluitdijk zout zeewater en er was sprake van eb en vloed. De Appelhaven is na de Nieuwendam de oudste haven van de stad. Hoewel Hoorn een lange archeologische

een en ander te vinden in historische bronnen. De Appelhaven is volgens de kronieken in 1420 aangelegd. Velius (1572-1630) vermeldt dat in het jaar 1420 diverse werkzaamheden in de stad werden uitgevoerd. Het gedeelte van het water de Tocht dat door de Kerkstraat en Roode Steen richting de haven liep, werd in dat jaar gedempt. De drie hoofdstraten van de stad, toen nog de Noorderstraat, Oosterstraat en Westerstraat genoemd (nu het Grote Noord, het Grote Oost en het West), werden voor het eerst met stenen geplaveid. Velius vertelt verder dat de Appelhaven (toen nog niet zo genoemd) in dat jaar werd aangelegd. Hij schrijft dat 'de heele

Afb. 1
foto links:
De bakstenen 'deurmat'
aan de voorzijde van
het oudste huis op
het perceel. Rechts
de voorgevel van het
oudste bakstenen huis
uit omstreeks 1500

Afb. 2
foto rechts: De vloer van
de binnenhaard van
het houten huis uit de
periode 1450-1500

traditie kent, was tot dit jaar nog nooit een opgraving uitgevoerd langs deze haven. In juni 2014 vond gedurende vijf dagen een archeologisch onderzoek plaats op het perceel Appelhaven 3, iets ten oosten van de Grote Havensteeg. Uit het onderzoek blijkt dat het oudste woonhuis op het perceel uit de periode rond 1400 dateert. In de eeuwen hierna zijn steeds nieuwe huizen gebouwd, bovenop de resten van de afgebroken huizen.

In dit artikel wordt slechts een eerste weergave gegeven van de resultaten van de opgraving. Binnenkort start de uitwerking van het project, waarbij aan de hand van bijvoorbeeld de dateringen van de gevonden keramiek en houten elementen (dendrochronologisch onderzoek) een meer nauwkeurige en gedetailleerde analyse zal plaatsvinden.

Aanleg van de haven

Over de geschiedenis van de Appelhaven is het

plaats, van de haven van den Nieuwendam af, tot aen d'achterhuysen van d'Oosterstraet toe, niet dan een mouras en gebroken rietschoot was'. In dit moerasgebied werd de Appelhaven gegraven: 'men dolf eerst de haven achter de voorgemelde huysen van d'Oosterstraet heen van by daer nu de oude Oosterpoort is af, tot aen de Vismarkt toe, en daer brach men hem in de Nieuwendam; en de eerde uyt de haven kruyde men aen weder sijden op, eensdeels achter 't Oost op de kayen van de haven, eensdeels op de plaatsen die men nu Venidzen en de oude Doelen noemt'. Hieruit blijkt dat de Appelhaven evenwijdig aan het Grote Oost, vanaf de Slapershaven (bij de Oude Oosterpoort) tot aan de Vismarkt, werd gegraven. Ook de Nieuwendam werd volgens Velius in 1420 verdiept en verbreed. Met de vrijgekomen grond van de Appelhaven en Nieuwendam hoogde men de straat aan de noordkant van de Appelhaven en het Venidse op. Met het Venidse werd vermoedelijk het volledige eiland in de haven bedoeld, waartoe dus ook de Bierkade behoorde. Na de ophoging werd dit bebouwd. Uit het oudste belastingregister van Hoorn uit circa 1430, het zogenaamde schotboek, blijkt dat in deze tijd al veel huizen langs de haven stonden.

De naam Appelhaven bestond in ieder geval al in 1639: uit dat jaar dateert een huwelijksaankondiging

waarin de Appelhaven als adres van de bruidegom wordt genoemd. Vooralsnog is dit de oudste bron waarin deze straatnaam te vinden is. De naam Appelsteeg, een steeg die vanaf het Grote Oost op de haven uitkomt, komt voor het eerst in een 15de-eeuwse bron voor. Kennelijk lagen in de haven van oudsher schepen met appels en ander fruit.

Houten huizen

Het oudste huis op het perceel Appelhaven 3 was een eenvoudig houten huis met vloeren van klei. De datering van dit gebouw is nog onzeker; de nu beschikbare gegevens wijzen globaal op een

bouw in de periode rond 1400. De resten van dit huis bevonden zich op ongeveer 1,5 meter onder maaiveld. Het gebouw was minimaal 5 meter lang, de breedte is niet bekend. In het midden van het huis moet een vrije haardplaats hebben gelegen, waarbij de rook van het vuur het huis verliet via een gat in het dak. Deze haard is helaas niet teruggevonden. Wel kwam aan de voorkant van het huis een bakstenen 'deurmat' tevoorschijn (afb. 1). Soortgelijke deurmatten zijn eerder in Hoorn gevonden, namelijk bij verschillende huizen op de voormalige locatie van bioscoop Winston aan de Roode Steen. Deze huizen dateerden uit de periode 1350-1400. Het is aannemelijk dat het huis op een zeker moment, wellicht in de eerste helft van de 15de eeuw, is herbouwd. Een tweede kleivloer, ongeveer 15 cm boven de onderste kleivloer, hoort mogelijk bij dit huis.

Tussen 1450 en 1500 is een nieuw houten huis gebouwd op het perceel. Van dit huis zijn resten gevonden van de houten fundering van de achtergevel en een stukje van de westelijke zijgevel. Op basis hiervan kan de lengte van het huis bij benadering worden bepaald, namelijk 14 meter. Vermoedelijk was het huis 4,5 tot 5 meter breed. Op de locatie van de zijgevel zijn twee liggende balken gevonden met daarop enkele plankjes. Vermoedelijk hebben hier de houten stijlen van het

Afb. 5
De plavuizen vloer in het oudste bakstenen huis. Op de voorgrond is de vrije haardplaats (donkergrijze plek) zichtbaar met de rand van een van de aspotten

huis op staan. De zijgevel bevond zich niet op de locatie van de huidige zijgevel, maar ongeveer een meter ten oosten hiervan. Dit duidt erop dat de huizen uit latere tijd zijn verbreed (bijvoorbeeld ten koste van een steeg) of dat de perceelsgrenzen zijn verschoven. Waarschijnlijk was het huis gedekt met dakpannen: tijdens de opgraving zijn enkele zogenaamde onder- en bovenpannen gevonden, het oudste type middeleeuwse dakpan in Nederland. Dergelijke pannen zijn vrijwel uitsluitend toegepast in de IJsselstreek en worden slechts zelden in de Hollandse steden aangetroffen. In Hoorn zijn dit soort dakpannen niet eerder gevonden. De toepassing van dakpannen in deze periode wijst op enige welstand van de bewoners van het huis.

Ongeveer in het midden van het huis lag een kamer met een verharde vloer en de haardplaats, de zogenaamde binnenhaard (afb. 2). In deze verwarmde kamer speelde het grootste deel van het huiselijk leven zich af: hier werd gekookt, gepraat en geslapen. De vloer van de binnenkamer was gemaakt van grote ongeglazuurde plavuizen en bakstenen. De haard was nog steeds een vrije stookplaats, waarbij de rook het gebouw verliet door een gat in het dak. Naast de haardplaats was een eikenhouten kuip ingegraven en hierin stond een grote aspot van grijsbakkend aardewerk (afb. 3). De pot werd gebruikt om as uit de haard in te vegen. De combinatie van een aspot in een kuip is in West-Friesland nog niet eerder gezien en de functie ervan is onduidelijk. De andere kamers van het huis hadden waarschijnlijk geen verharde vloer; hier liep men simpelweg op aangestampte aarde.

Het oudste bakstenen huis

Tussen 1475 en 1525 is het eerste bakstenen huis op het perceel gebouwd. Zowel de funderingen van de voor- en achtergevel als de beide zijgevels zijn aangetroffen. Het pand was behoorlijk groot, namelijk 17 meter lang en 5,5 meter breed. De bakstenen fundering van het huis was dermate solide uitgevoerd, dat bij latere nieuwbouw op het perceel de nieuwe gevels steeds simpelweg op de oude funderingen zijn gezet. Langs de oostzijde van het pand loopt in de huidige situatie een steeg. Uit het archeologisch onderzoek blijkt dat deze steeg bij de bouw van het stenen woonhuis rond 1500 al bestond.

In het hele huis lag een vloer van ongeglazuurde plavuizen (afb. 5, blz. 123). In het midden van het

Afb. 3
Een grote grijsbakkende aspot in een eikenhouten kuip, ingegraven naast de haardplaats

Afb. 4
Een draagspeldje, een zogenaamd insigne, van een kruisboog uit de 14de of 15de eeuw. Het speldje werd waarschijnlijk gedragen door een lid van de schutterij van Hoorn. Lengte: 2,5 cm

Afb. 6
Midden: twee
grijsbakkende aspotten
ingegraven naast de
haardplaats

Afb. 7
Rechts: een kelder
met plavuizen vloer uit
omstreeks 1600

huis werd opnieuw een vrije haardplaats gevonden, precies op dezelfde locatie als de haardplaats in de oudere 15de-eeuwse vloer. Bij de haard waren twee aspotten naast elkaar ingegraven (afb. 6). Waarschijnlijk is pas later in de 16de eeuw een haardplaats met een schoorsteen tegen de westelijke zijgevel gemaakt. De eigenlijke stookvloer van deze haard was niet meer aanwezig, maar rond de haardplaats waren de plavuizen van de kamervloer wel behoorlijk beroet.

Nieuwbouw uit latere tijd

Rond 1600 lijkt een nieuw huis te zijn opgetrokken, waarbij dus gebruik werd gemaakt van de oude funderingen. Het oude vloerniveau werd opgehoogd met een dikke laag schelpgruis en hierop legde men een nieuwe plavuizen vloer. De nieuwe vloer was gemaakt van ongeglazuurde plavuizen van de oude vloer en nieuwe geglazuurde plavuizen. De haardplaats met schoorsteen bevond zich op dezelfde plaats tegen de westgevel. Een nieuwe toevoeging was een rechthoekige kelder met plavuizenvloer aan de achterzijde van het huis (afb. 7). Om de kelder zoveel mogelijk waterdicht te maken, was deze gemetseld met harde gele bakstenen en harde mortel. De binnenzijde van de keldermuren was bovendien aangesmeerd met mortel. Kelders werden soms aan de binnenzijde voorzien van wandtegels, maar dat was hier dus niet het geval.

Later in de 17de en/of 18de eeuw zijn enkele aanpassingen aan het huis gedaan, waarbij mogelijk eveneens sprake is van nieuwbouw. Het looppniveau in het pand is bijvoorbeeld opnieuw verhoogd met schelpgruis, waarna hier weer een nieuwe plavuizen vloer is aangebracht. Hiervan zijn slechts enkele rommelige resten gevonden. De kelder werd aanvankelijk voor de helft opgevuld en voorzien van een nieuwe vloer. Later besloot men toch maar om de hele kelder dicht te gooien, waarschijnlijk als gevolg van wateroverlast. In dezelfde periode is verder een aanbouw met tweede haardplaats achter het huis gebouwd (achterhuis). Hier werd op zomerdagen gekookt, zodat de haard in het

Afb. 8
Funderingen en kelders
uit verschillende
perioden op de
achterzijde van het
perceel

woonvertrek niet ontstoken hoefde te worden en het huis dus koel bleef. Deze zomerkeuken is later weer gesloopt, waarna een grote waterkelder achter de achtergevel van het huis is gemaakt. In de waterkelder werd regenwater van het dak opgevangen, wat onder meer werd gebruikt als drinkwater. De waterkelder is pas in de 20ste eeuw dichtgegooid met puin en grond.

Slot

De resultaten van de opgraving aan de Appelhaven overtroffen ieders verwachtingen: de gestapelde woonniveaus bleken nog vrijwel intact in de bodem aanwezig te zijn. De oudste resten van bewoning gaan terug tot de periode rond 1400. Dit zou erop kunnen wijzen dat het eerste huis op het perceel dateert van vóór de historisch bekende aanleg van de haven in 1420. Heeft Velius het met deze vermelding misschien niet bij het juiste eind? Of stonden al voor het uitgraven van de haven eenvoudige huizen in dit gebied? Een andere mogelijkheid is dat een gedeelte van de Appelhaven, namelijk het stuk tussen de Vismarkt en de Korenmarkt, ouder is en in 1420 alleen het verlengde van de haven tot aan de Slapershaven (de huidige Gedempte Appelhaven) is uitgegraven. Zo zijn er nog tal van vragen over de vroegste geschiedenis van de stad te beantwoorden. De opgraving – hoe kleinschalig deze ook was – vult ons beeld van de aanleg van de oudste havens van Hoorn en de huizen die hieraan stonden aan.

Dank gaat uit naar Aannemersbedrijf West-Friesland voor hun medewerking.

BERGING Vliegtuigwrakken IJsselmeer

JAN VAN DER GULIK

In de navolgende tekst neemt Jan van der Gulik de lezer mee naar zijn jongentijd kort na de Tweede Wereldoorlog. Op verhalende wijze schrijft hij over zijn herinneringen uit die periode. Dit doet hij vanuit het perspectief van onze tijd. (redactie)

Zondagmorgen. Met mijn echtgenote wandel ik in de richting van de Hoofdtoren en Oostereiland. Op het Hoofd aangekomen aanschouwen we wat hier heeft plaatsgevonden. Daar is gewerkt en verfraaid; er is een kademuur gebouwd voor de eeuwigheid met daaronder een loopgedeelte c.q. aanlegsteiger gemaakt van hardhout dat eerder deel uitmaakte van het Afrikaanse of misschien Surinaamse oerwoud. Hier kan geen storm vat op krijgen, hierachter voelt men zich veilig. Ook aan de inrichting is aandacht besteed. Tussen de kademuur en parkeerplaats voor auto's is royale flaneerruimte ontstaan met uitzicht op boten en IJsselmeer. Een compliment aan allen die hieraan hebben gewerkt.

Hoe anders de situatie hier op het Hoofd was, weten velen nog wel, net als in andere straten. Er heerste rust en stilte, iedereen was aan het werk, gemotoriseerd verkeer was er op een enkele uitzondering na niet, slechts hier en daar wat fietsen. Echter het was met de rust spoedig gedaan; daar waren de gedetineerden en hun bewakers op het Oostereiland, de 'Krententuin' niet debet aan. Dat wat er aan zat te komen hadden ze nooit kunnen bevroeden. De ruimte tussen de Hoofdtoren en de brug naar het Oostereiland zou een wrakkenopslagterrein worden, niet voor oud ijzer, maar voor vliegtuigen neergestort in het IJsselmeer in de Tweede Wereldoorlog.

De vliegtuigwrakken op de bodem van het IJsselmeer waren een ramp voor de vissers. Regelmatig verspeelden zij hun netten door de manier van vissen van toen, kuilvisserij. Het was voor hun gokken. Er was begrijpelijk zo kort na de oorlog door Rijkswaterstaat nog niets in kaart gebracht voor de vissers, wel door Rijkswaterstaat toen die overging tot berging. Dus moest er iets gebeuren. Overleg met Rijkswaterstaat (RWS) resulteerde in een oplossing voor dit schadeprobleem: ruimen zo veel als mogelijk. Niet lang daarna ging men aan de slag. Met inzet van kabelschip de 'Poolster', een open dekschuit, duikers en inspecteurs van de bergingidentificatiedienst werden de acties ondernomen en kort daarna lagen de eerste wrakken op de klinkerbestrating. Vermoedelijk

geen eenvoudige opgave voor de duiker. Stelt u zich voor: de duiker uitgerust met het toenmalige materiaal ziet door het niet heldere water van het IJsselmeer weinig. Toch moet hij het wrak onderzoeken op bevestigingspunten, waarbij goed beschermende kleding absoluut noodzakelijk is. Zat de staaldraad er goed omheen, dan kon met de laad-/losboom van het schip het onderdeel worden opgehesen en in de dekschuit gedeponerd worden. Eenmaal op de kade kan men zien hoe messcherp de brokstukken zijn. Het lossen geschiedde in omgekeerde volgorde. Was de dekschuit vol dan ging het in de richting van de dichtstbijzijnde haven; behalve Hoorn kon er ook gelost worden in Harderwijk of Urk.

In Hoorn is vrij veel aangevoerd, jarenlang zonder problemen van bewoners van het Hoofd. Het lag als het ware gewoon voor de deur. Niks brieven vooraf,

Afb. 1
Cockpitlamp Wellington
Royal Air Force

misschien een mondelinge mededeling, dat was het dan. Men had wel wat anders aan het hoofd. De oorlog was nog maar net voorbij, de meeste artikelen zoals schoenen, rookwaren fietsbanden, thee etc. waren voor zover verkrijgbaar nog op de bon. Men hielp elkaar met kleding, ook dat was nauwelijks verkrijgbaar, zo kwam men de winter door.

Het was triest om te zien: van wat eens een zilveren vogel was, resteerden stukken romp, kleine delen van vleugels, geschutkoepeltjes van de neus of de staart. Ook zware onderdelen die tegen een stootje konden, stermotoren met verfrommelde koelribben, bv. Rolls Royce twaalf cilinder blokmotoren, kromme cilinders van het landingsgestel met restanten banden. Dat alles met daartussenin vastgehecht stukken visnet overdekt met kleine zwarte schelpjes. Na enige dagen verspreidde zich de herkenbare geur van de zee vermengd met dat van de wrakken. Niet echt om er bij weg te lopen, het had iets, men werd er niet beroerd van. Meestal bleef alles een aantal weken liggen. Er was toen

Afb. 2
AEG-knijpkat afkomstig
uit dekschuit

geen noemenswaardig zwaar materiaal om het af te voeren. Hydraulische kranen zoals vandaag de dag (die voor het verwijderen van een paar scheppen zand al in actie komen) compleet gemonteerd op zware trucks kende men toen nog niet, tenzij het een Amerikaans legervoertuig zou zijn. Met welk materiaal het is afgevoerd is schrijver onbekend, maar voor het hijswerk is vermoedelijk wel weer het kabelschip ingeschakeld. Vanaf de kade is het

Afb. 3
Membraanpomp,
onbekend toestel

afgevoerd naar het stationemplacement. Ook daar lag het langdurig totdat het naar een sloopbedrijf ging. Wat er gebeurde in de periode dat het materiaal op de kade lag, is bijna ongelofelijk. Niks hekken, bewaking of controle, totaal niets, vrij mandaat voor iedereen die iets wilde meenemen. Dat zou vandaag de dag ondenkbaar zijn. Wordt thans een vliegtuigwrak geruimd dan is de hele omgeving van de plaats afgezet met hekken, bewaking etc. wat de maatschappij tonnen kost, voorafgegaan door een gigantische hoeveelheid papieren rompslomp.

Op het Hoofd waren er zo nu en dan activiteiten van sleutelaars. Dat gebeurde als ze vrij waren van hun werk, want iedereen had werk of was op school. Het waren de kleine onderdelen die de klap van het neerstorten hadden doorstaan. We moeten daarbij denken aan motoronderdelen, zoals 24-volts gelijkstroomdynamo's, oliecompressors, vacuumpompen etc. die nog bruikbaar waren. Geen mens keek er vreemd van op wanneer iemand vrolijk huiswaarts wandelde met onder de arm een mooie

Afb. 4
Cockpitlamp (RAF)
waarschijnlijk Lancaster

mitrailleur. Ze lagen er ruimschoots, meestal krom en roestig, maar ook enkele als nieuw alsof ze zo uit de wapenfabriek kwamen, blauw van kleur, de loop kaarsrecht, zo te gebruiken. Ook aan bijbehorende munitie geen gebrek in nog gesloten metalen kistjes vol patroonbanden. Dit geschiedde haast ongelooflijk allemaal. Schrijver heeft dit met eigen ogen kunnen aanschouwen.

Schrijver zelf was daar ook aanwezig; we hadden anderhalf uur pauze op school tussen de middag. Dan was het snel naar de haven om te sleutelen met als gevolg toch weer te laat terug op school. Maar de leraar, een technicus, had er begrip voor maar het moest niet te vaak gebeuren. Met een gelijkstroomdynamo slaagde schrijver erin in de veestal van zijn schoonvader ver afgelegen van de woonboerderij verlichting aan te brengen. Daar was hij zeer blij mee. Lag de dekschuit aan het Houten Hoofd leeg, dan was een afdaling in de schuit ook spannend. Bij het optakelen van de wrakken viel het kleine spul als eerste in de schuit, meestal zand en schelpen maar ook klein materiaal o.a. een AEG-knijpkat (afbeelding 2) uit een Duits toestel, een zwemvest en een identiteitsplaatje van iemand van de bemanning. Het laatste heeft schrijver bij de kapitein van het schip gebracht. Na verloop van tijd waren de karkassen van de interessante onderdelen ontdaan en viel het oog op een stuk romp gevuld met nat zand. Och ja, ook daar nog maar even kijken, je weet maar nooit. Nu dat was iets om even te verwerken. Wat bleek: er lag nog een ruggengraat met wat restanten van een koptelefoon. Dan werd dus weer zand er over gedaan, want wat moest men daarmee, het schip was al weer op zee. Dit was er dus een van de honderden 'missing in action'.

Dan vraag je je af wat er gebeurd was met deze man? Er is een aannemelijk vermoeden, hierover later meer. Bekijken we de overzichtkaart van Rijkswaterstaat 'Vliegtuigwrakken in het IJsselmeer' van 10 januari 1966 (afbeelding 11) dan zien we dat er 108 wrakken gelokaliseerd zijn. Een flink deel daarvan is geborgen. Het aantal moet groter zijn aangezien een ooggetuige uit Hoorn wist te melden dat tijdens de oorlog Duitsers zelf actief zijn geweest met het bergen van het zo begeerde aluminium. Dat er zoveel in het IJsselmeer terecht is gekomen, schijnt te maken te hebben met het advies om de terugtocht, na een bombardement in Duitsland, over het IJsselmeer te nemen, waar geen afweergeschut was. Wel was er radar aan de boorden van kust; deze meldde dan dat er weer enkele slachtoffers aankwamen, waaronder aangeschoten vliegtuigen boven vijandelijk gebied.

Meestal speelde dat zich af in de nachtelijke uren. Was het dan mistig of zwaar bewolkt dan hadden ze kans de thuisbasis in Engeland te bereiken, die hadden dan mazzel, anderen bij goed zicht minder. Slaagden die erin, ondanks te zijn aangevallen, aan een ME 110 (jachtbommenwerper) te ontsnappen dan wachtte nog de Noordzee waarop met zicht op de thuishaven nog een noodlanding gemaakt moest worden. Met behulp van opblaasbare zwemvesten of bootjes hoopten ze op het spoedig arriveren van de reddingsdienst, op de eerder aangegeven positie. Die was steeds stand-by. Voor sommigen kwam de redding te laat. Ze waren afhankelijk van noodlanding op de meestal ruwe golven waardoor het toestel soms in tweeën brak en vrij snel onder water verdween. Lukte het de bemanning om met zwemvest of in een opblaasbaar bootje het toestel te verlaten, dan moest men wachten op het opsporingsvliegtuig dat dan de positie doorseinde naar de reddingsboten. Soms duurde het urenlang, voordat de inmiddels door de stroming verspreide slachtoffers (onder wie gewonden) gevonden werden. Soms te lang waardoor ze alsnog door onderkoeling of verdrinking het niet overleefden.

Aanvallen door de tegenstander waren niet zonder risico; de viermotorige toestellen hadden wel lichte bewapening maar die was groot in aantal: twaalf mitrailleurs, twee voor en achter, twee onder en boven en twee aan beide zijden. Menig Duitse piloot is de aanval duur komen te staan of hij wist, zij het gehavend, de basis te bereiken of hij belandde op de bodem van het IJsselmeer. Voor de bemanning van de bommenwerper die geen vat op de snelle jager konden krijgen, braken zeer angstige momenten aan. De vuurkracht van de jager bestond uit Brisantgranaten. Met enkele voltreffers was het snel gedaan met het toestel en de bemanning; de kans op overleven of vluchten was zeer klein. Zeker wanneer het een voltreffer was en het toestel explodeerde. Dit zou ook de verklaring kunnen zijn voor de op het Hoofd gevonden ruggengraat. Waarschijnlijk is de man zelf ook volledig geraakt door een granaat. De anderen werden bij het neerkomen door de klap uit het toestel geslingerd en spoelden na enige tijd aan en werden geborgen.

In Oost- en Zuid-Flevoland kon door drooglegging identificatie en berging worden uitgevoerd. Een aantal stoffelijke resten werd daarbij aangetroffen. De voormalige zeebodem aldaar is thans schoon. Wat er nu resteert ligt in het Markermeer en aan de andere kant van de dijk Enkhuizen – Lelystad, waaronder nog zelfs een complete op de rug liggende Lancaster. Waarschijnlijk wordt er met wat er nu nog ligt niets gedaan, wordt het wel gelokaliseerd en aan de kaart toegevoegd. Zo niet dan zal het natuurlijk proces dat al 70 jaar gaande is niet stoppen, uiteindelijk zullen het water en meerdere elementen alles omzetten in oxiden.

Opmerkelijk was dat bij de dumping van het materiaal later een ruggeschutskoepel van een Amerikaanse B17, een 'vliegend fort', werd gevonden tussen resten van Duitse en Engelse vliegtuigen. Werd toen niet gedacht dat er meer zou moeten zijn vanwege het neerstorten van twee van deze vliegtuigen op 7 juli 1944 boven Hoorn?

Het neerstorten van twee van deze toestellen boven Hoorn.

Uitgaande van het feit dat er net binnen de Westerdijk zware delen van een B17 terecht zijn gekomen, o.a. de staart aan de Westersingel, restanten van de neus van het vliegtuig op het Pelmolendpad, motoren achter de ambachtsschool, Tweeboomlaan en Geldelozeweg en nog vele, kleinere delen in die omgeving mag worden aangenomen dat er verspreid buiten de dijk veel in het water terecht is gekomen, w.o. de geschutskoepel, geheel compleet de mitrailleurs kaarsrecht. De situatie aan de Geldelozeweg was bizar. De rechter binnenmotor met daaraan vast nog een deel van de romp was op het bouwland van de heer Ijtsma, tuinder van professionele, terecht gekomen. De motor lag aan de wallenkant van de brede Spoorstoot; de romp, net op het droge, had gebrand met eronder

Afb. 5
Vleugeltip
identificatielamp

Afb. 6
Schokbreker uit Duits
toestel

Afb. 7
Vacuümpomp fabricaat
Askania

Af. 9
Deel schokdemper;
gebruiksmiddel 'M-Olie';
groene schokdemperolie

nog net zichtbaar het verkoolde lichaam van een bemanningslid. Dat het heet moet zijn geweest, bleek uit het volgende. De heer IJtsma verbouwde bloemkool, mooi van kleur, snijklaar voor de markt. De goede man was volkomen van slag toen hij op zijn tuin arriveerde. Het blad om de bloemkool heen was over een groot gedeelte verschrompeld, de bloemkolen stonden op stelen, die niet wit meer waren, maar zwart, net doodshoofdjes. Na melding aan de autoriteiten te hebben gemaakt, verscheen nog diezelfde avond een Duitse legerwagen van het Rode Kruis. Een aantal mannen, gehuld in lange witte jassen, baande zich een weg door de bloemkolen heen naar het wrak met een witte kist in hun midden. De Geldelozeweg was toen afgesloten, maar vanaf de overkant van het Keern was, zij het op eerbiedige afstand een en ander waarneembaar. De berging van het wrak was een zware, moeilijke onderneming, begrijpelijk gezien de ligging, want de Geldelozeweg was in 1944 slechts een smal pad met een steil talud en een slootje.

In totaal zijn in de oorlogsjaren 85 RAF-vliegtuigen en 25 vliegtuigen van de USAAF in het IJsselmeer neergestort. Van alle vliegtuigwrakken die in Hoorn zijn aangevoerd was identificatie behalve die van de Stirling en (vermoedelijk) B17 ('Vliegend Fort') niet mogelijk. Wel of het een Duits toestel betrof of Engels (de meeste). Technische aanwijzing op kleine onderdelen gaf dat aan. Een uitzondering was de Stirling waarvan herkenbare delen op de kade gedeponeerd werden.

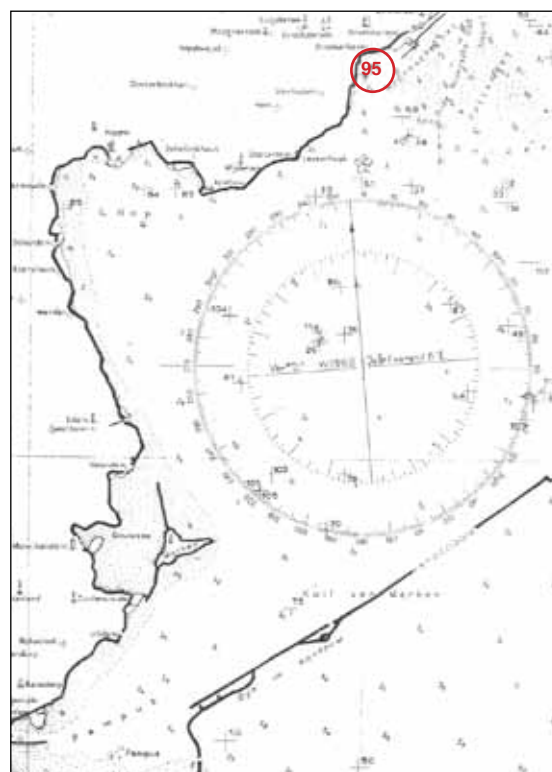
Locatie 95 (zie kaart) is de plaats waar in de nacht van 4 op 5 november 1944 de Short Stirling MK1V bommenwerper rakelings over de dijk bij Venhuizen op ongeveer 150 meter uit de kust in het IJsselmeer stortte. Ditmaal geen bommen aan boord doch containers gevuld met stenguns, brenguns, pistolen, geweren, blikken koek en chocolade, vlees etc. bestemd voor het verzet in Friesland. Was er verkeerd genavigeerd of was er iets anders aan de hand? De oorzaak heeft men nooit meer kunnen achterhalen. Alle bemanningsleden vonden de dood in die donkere nacht. Vijf werden er de volgende dag geborgen, de zesde, de staartschutter, zat nog in het wrak en werd veel later geborgen. Het toestel dat door de klap op het water was uiteengespat, lag op een diepte van ongeveer twee meter. Een makkie

Afb. 11
Deel van de kaart RWS
vliegtuigwrakken in het
IJsselmeer

voor het kabelschip 'De Poolster'. Wat boven water uitstak, kon zonder veel moeite geborgen worden en naar Hoorn afgevoerd. In het eerste deel dat op de kade lag, bevond zich een stuurkolom. Daar tussen vond schrijver tussen parachutekoorden en in het zand een revolverpatroon met aan de slaghoedzijde het jaartal 1944. Onmiskenbaar van de Short Stirling. Het staartstuk is niet geborgen door RWS (in 1946 nog niet volop actief), maar door particulieren. Dat kon omdat de ligging zo dicht aan de kust het mogelijk maakte en het staartstuk boven het stabilo (horizontaal gedeelte staart) boven water uitstak. Met provisorische middelen hebben ze de staart geborgen, met nog de schutter in het koepeltje. Die werd begraven in Bovenkarspel.

In maart 1948 woedde er een zware noordwester storm waardoor een groot gedeelte van het IJsselmeer droogviel en Harderwijk met hoog water te maken kreeg. Zuid-Flevoland bestond toen nog niet. Er is toen op de plek van de Stirling zeer waarschijnlijk door ingezetenen, bekend met de situatie e.e.a. meegenomen. Zo ook in 1957, een herhaling van 1948. Grote delen van het toestel inclusief de motoren lagen er toen al niet meer, enkele weken voor de eerste storm waren die al geborgen door RWS en op het Hoofd afgeleverd.

Daarna raakte Venhuizen uit beeld tot het in 1991

Afb. 10 Short Stirling
Afb. 11 Afgevoerde
restanten van de Sterling
naast de Hoofdtoren

weer actueel werd. Aanleiding daartoe was de ongeorganiseerde verzamelwoede van wapens etc. door particulieren, een doorn in het oog van B. en W. Het werd te gek: Jan en alleman struinden in het ondiepe water naar wapens en munitie en zo ontstond daarin een levendige handel in goede nog in oliepapier gewikkelde vuurwapens. 'Het ging zo makkelijk', zo zei men. Een keer diep ademhalen, graaien over de bodem en men had beet. Vermeldenswaardig is, dat als een mens iets beslist wil, dat ook gebeurt. De stuurkolom is door een inwoner uit Zeevang 10 km vanaf de haven op een fiets met kunst en vliegwerk m.b.v. touwen naar huis vervoerd, dat alles lopend. We dachten: 'Dat redt hij nooit!', maar het lukte hem. Hij was de man! Zeer aannemelijk mogen we veronderstellen dat de Duitsers nooit het benul hebben gehad dat er een schat aan wapens etc. min of meer voor het grijpen lag. Zij zouden het zeker zelf opgevist hebben.

In 1991 hebben de marine en luchtmachtdienst de omgeving van het wrak volledig schoongeveegd. In overleg met allerlei instanties en bergingsdienst

marine en luchtmachtspecialisten werd besloten de bodem over een groot oppervlak rondom te schonen, radicaal. Na eerst de stukken van klein formaat aluminium en profielen te hebben verwijderd, volgde het fijnere werk met gebruikmaking van een krabber (gebruikelijk in Zeeland bij de vangst van schelpdieren). Deze woelt de bovenlaag los waarna al het materiaal wordt opgezogen en gezeefd. Na de geslaagde operatie kon de vlag uit, het water was schoon.

Terugkijkend op de gebeurtenissen ligt het voor de hand om hieraan een blijvende herinnering toe te voegen. Natuurlijk, er is al veel gepubliceerd, er zijn gedenktekens geplaatst, meestal aan de hand van verklaringen van ooggetuigen of overlevenden na de oorlog. Boven het IJsselmeer was meestal maar één ooggetuige, de Duitse piloot. Zij die in het midden van het meer terecht kwamen, verdronken. Daarom zou een gedenkteken voor deze slachtoffers wenselijk zijn. Ergens in de buurt van het Hoofd zou toch wel een plaatsje te vinden moeten zijn.

Gezocht schrijvers en onderzoekers

RITA LODDE

Jaarlijks publiceert de Publicatiestichting Bas Baltus twee en soms zelfs drie boeken over Hoorn. Inmiddels is er een aardige rij opgebouwd over gebouwen, personen, cultuurhistorie, bouwhistorie en gewone mensenverhalen.

De geschiedenis van Hoorn is zo rijk, dat er nog vele ideeën op de plank liggen en dan is er nog niet eens een echte inventarisatie gehouden van mogelijke onderwerpen.

Maar u begrijpt wel, voordat een boek gepresenteerd kan worden, is er een heleboel werk verzet en veel tijd geïnvesteerd, vooral door de onderzoekers en de schrijvers.

Soms zijn de schrijvers en/of onderzoekers mensen die het beroepsmatig doen, soms ervaren hobbyisten, soms een combinatie van beide.

Als je je eenmaal verdiept in een onderwerp uit de Hoornse geschiedenis, word je meestal zo gegrepen dat het je niet meer loslaat en je er alles over wilt uitzoeken en dat met anderen wilt delen, dus publiceren. Zulke mensen zoeken we.

Wie wil met een idee van de plank aan de slag of wie heeft zelf een idee, een onderwerp dat haar/hem boeiend lijkt voor onderzoek en een boek?

Neem contact op met het bestuur van Publicatiestichting Bas Baltus, dan kunnen we samen om de tafel gaan zitten om ideeën te bespreken en plannen te maken.

Mail naar loddetol@hotmail.com of bel naar Ben Leek (0229 232935) of Rita Lodde-Tolenaar (0229 275300).

CHRIST STOFFELEN

In de periode mei t/m juli 2014 is onze boekenverzameling flink uitgebreid dankzij een aantal zeer vermeldenswaardige schenkingen. Namens onze vereniging bedank ik langs deze weg de schenkers van harte. Van mevrouw Margreet Zwertbroek uit Blokker kregen we de prachtige 15-delige serie *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*. Deze boeken verschenen van 1979 t/m 1983 bij Fibula-Van Dishoeck te Haarlem. Aan de totstandkoming van dit zeer uitgebreide standaardwerk werkten vele schrijvers en redacteuren mee onder leiding van prof. dr. D.P. Blok. Deel 1 t/m 4 behandelt de

Gezicht op Hoorn,
behangselontwerp
(collectie WFM, laatste
kwart 18e eeuw)

Romeinse tijd en de Middeleeuwen. De delen 5 t/m 9: de Nieuwe Tijd van ca. 1480 tot ca. 1795 en in de delen 10 t/m 15: de Nieuwste Tijd van ca. 1795 tot 1980.

De heer Jaap Schaper uit Hoorn schonk ons een aanzienlijke hoeveelheid grote en kleine uitgaven. Deze schenking bevatte onder andere een aantal uitgaven van de Stichting Nederlandse Kaap-Hoornvaarders en wel 38 jaarverslagen van het Westfries Museum. Deze laatste zijn samen met een aantal publicaties bij tentoonstellingen in het WFM afkomstig van de Kerkmeijer-de Regt Stichting. Een voorbeeld daarvan is het door Hendriekje Bosma geschreven boekje *Behangselchilderkunst in Noord-Holland* uit 1985. Van een daarin in zwart-wit getoonde afbeelding ziet u hierbij de illustratie in kleur. Het betreft een ontwerp voor het geschilderd behangsel 'Gezicht op Hoorn' van de Vaderlandsche Maatschappij te Hoorn, uit het laatste kwart van de 18^e eeuw.

Van de heer Albert de Graaf kregen we twee

interessante boekwerkjes voor onze verzameling. Van de hand van dr. J.A. Snellebrand is het boekje *Geschiedenis der Kerkhervorming te Hoorn* uit 1866. Na gedegen bronnenonderzoek beschrijft Snellebrand de vele gebeurtenissen in Holland en in het bijzonder in Hoorn, die daar van invloed zijn geweest op, of het gevolg zijn geweest van de hervormingsbewegingen in de periode van ca. 1521 tot 1573. Zo begint de schrijver met de vermelding van Maarten Luthers toespraak op de Rijksdag te Worms in april 1521. Snellebrand bespreekt natuurlijk ook de eerste Hollandse hagepreek, die Jan Arentsz. op 14 juli 1566 hield nabij het Reguliersklooster Nieuwlicht in Wester Blokker. In het laatste gedeelte van zijn boek besteedt Snellebrand ruim aandacht aan de vele verwickelingen binnen de verschillende lagen van de bevolking van Hoorn tijdens de eerste jaren van de opstand tegen Spanje. In navolging van Enkhuizen kiest Hoorn in 1572 de zijde van de Prins. Daarmee kiest Hoorn in feite ook voor de Hervorming. De heer De Graaf kwam tot de schenking van het andere boekje door het feit dat onlangs, door het afketsen van lopende plannen, de toekomst van het al jaren leegstaande Missiehuis op de Blauwe Berg weer onzeker is geworden. Het betreft hier de jubileumuitgave *Honderd jaar Mill Hill in Nederland 1890-1990*, geschreven door Mill Hill-missionaris E.U. Ros. De schrijver besteedt natuurlijk ook aandacht aan de geschiedenis van het St.-Bonifacius Missiehuis te Hoorn. Hij beschrijft hoe Mill Hill-leraar Theodorus Lefeber in 1925 vanuit Tilburg naar Hoorn verhuist om de mogelijkheid te onderzoeken, in deze omgeving een Mill Hill-studiehuis voor de broederopleiding te stichten. Vanaf september 1925 t/m eind 1928 draaien de eerste klassen van het St.-Bonifacius Missiehuis in een leeggekomen zusterhuis in de Ramen te Hoorn. Door de groei van het aantal leerlingen wordt deze ruimte te klein en gaat men over tot de bouw van een nieuw missiehuis op een aangekocht terrein aan de Berkhouterweg. Daar wordt in januari 1929 de scholing van ruim vijftig leerlingen voortgezet. De schrijver geeft ook weer hoe het verder is gegaan met de opleiding en het missiehuis. In 1982 is het huis met terrein veel te groot geworden voor het nog maar kleine aantal leerlingen. Mill Hill verkoopt het geheel dan aan het S.O.W., samenwerkingsorgaan van de sociale diensten van dertien Westfriesse gemeenten. Het kleine restant van het Mill Hill-studiehuis verhuist daarna naar een in Obdam aangekocht huis. Ros laat het wat Hoorn betreft

HOORN

hierbij, maar ik vind het leuk om er nog het volgende aan toe te voegen. Dat huis in Obdam is de omstreeks 1880 voor notaris A.J. Haarselhorst gebouwde Villa Horstenburg. Hierbij ziet u daarvan de oorspronkelijke ontwerpschets uit 1876 van de ons wel bekende Hoornse architect A.C. Bleijs. Onder zijn schets heeft Bleijs als werknaam Villa Haarselhorst geschreven. Tegenwoordig is de villa onderdeel van Verzorgingshuis De Horstenburgh te Obdam.

Van de heer B. Koenen uit Hoorn kreeg onze vereniging een schenking, afkomstig uit de nalatenschap van mevrouw J.A. Klaassenbos-Van Petten. Naast een hoeveelheid oude kwartaalbladen Oud Hoorn bevatte deze een complete uitgave *Ach Lieve Tijd, Zeven eeuwen Hoorn en zijn bewoners*, in verzamelband. De twaalf losse katernen verschenen in de periode 1986/87 bij Uitgeverij Waanders bv, in samenwerking met het Westfries Museum. Een groep schrijvers en redactieleden verzorgde de totstandkoming van deze rijk geïllustreerde en zeer informatieve uitgave.

Van uitgeverij PolderVondsten te Hoorn ontvingen we een exemplaar van het onlangs verschenen boek *Goed Gevonden. Een historie van archeologen en 'amateurs'*. Dit fraaie boekwerk is tevens *Het portret van Martien Weel (1935-2011)*, geschreven door zijn dochter Marleen. Zij brengt hiermee een eerbetoon aan de bevolgen amateurarcheoloog die haar vader was. Zij beschrijft hem met liefde als de gelukkige graver, blij met elke nieuwe vondst, die hij vervolgens zorgvuldig behandelde, archiveerde, opborg of zo mogelijk tentoonstelde.

Zoals de ondertitel zegt, schetst dit boek ook de geschiedenis van de (amateur)archeologie in Nederland. Prettig leesbaar beschrijft Marleen

Weel de vele facetten van verschillende vondsten, vindplaatsen en technieken. Door middel van mooi fotomateriaal en fraaie vormgeving heeft uitgever en fotograaf Walter Lensink het geheel tot een prachtig boekwerk gemaakt.

De heer Bram Klaj te Hoorn schonk ons het mooie, lijvige boekwerk *Het land van Jan Pietersz. Coen. Geschiedenis der Nederlanders in Oost-Indie, aan het Nederlandsche Volk verhaald*. Dit door dr. W.A. Terwogt geschreven werk verscheen in twintig afleveringen bij Uitgeverij P. Geerts te Hoorn. Na het verschijnen van de laatste aflevering heeft de toenmalige eigenaar in 1892 of enige tijd later het geheel met een fraaie stevige band laten inbinden. Terwogt geeft een zeer gedetailleerde en toch vlot leesbare weergave van de betreffende geschiedenis gedurende de periode 1595-1873. Naast 633 tekstpagina's bevat het boek een uitslaande kaart van Nederlandsch Oost-Indie en twintig kleurenlitho's, de een nog mooier dan de ander. Als voorbeeld daarvan ziet u hierbij als illustratie Eene straat te Amboina (Molukken).

Deze keer zijn er geen recente aankopen te vermelden. Tot zover dus het laatste nieuws over ons documentatiecentrum. Voor vragen, opmerkingen en schenkingen kunt u mij bereiken op telefoonnummer 0229-235227.

Eene straat te Amboina (Molukken)

Ontwerpschets van Villa Horstenburg te Obdam. Architect A.C. Bleijs, 1876

BESTUURSMEEDEDELINGEN

EGBERT OTTENS

Jaarverslag 2013 Commissie Monumenten en Welstand

Het aantal vorig jaar door de Commissie Monumenten en Welstand aan Burgemeester en Wethouders van Hoorn uitgebrachte adviezen bedroeg 321, tegen 350 in 2012. 43 keer ging het om monumenten tegen 49 in 2012. Bij de borrel wordt de bemoeizucht van de commissie nog wel eens op de hak genomen. Dan is het goed te weten dat tachtig procent van de ingediende plannen na één of meer behandelingen met een positief advies wordt afgerond. De binnenstad er uit gepikt scoort nog beter. Nog niet eens een op de tien plannen krijgt een negatief oordeel.

In haar Jaarverslag 2013 schetst de commissie het dilemma waar zij steeds vaker voor komt te staan. Verruiming van de regelgeving aan de ene kant terwijl het behoud van cultuurhistorische waarden aan belang wint. Ook de snel veranderende ontwikkelingen spelen een rol, zoals op het terrein van de reclame (led-schermen), terwijl een daarop gebaseerd toetsingskader ontbreekt. De nieuwe Welstandsnota kwam er ook in 2013 niet. In 2012 schreef de commissie dat ook al. De commissie vraagt vooruitlopend op de nieuwe Omgevingswet, eerder bij nieuwe plannen te worden betrokken. Tot slot ziet de commissie veel in het digitaal toegankelijk maken van de komende Welstandsnota, in de vorm van een interactieve en kaart- en postcodegestuurde bron, zodat burgers direct voor hun eigen locatie kunnen zien wat de relevante spelregels zijn.

Een advies onzerzijds aan de nieuwe raad: lezing van het aantrekkelijk vormgegeven Jaarverslag geeft in kort bestek inzicht in de problematiek en de uitdagingen op dit terrein.

Led-scherm Oostereiland

De Hoor- en Adviescommissie Beroep- en Bezwaarschriften heeft het College van Burgemeester en Wethouders geadviseerd het besluit tot verplaatsing van het led-scherm, dat nu nog aan de gevel van een van de woongebouwen is bevestigd, terug te draaien en middels een proefopstelling de invloed van het scherm op de omgeving na te gaan. De Commissie Monumenten en Welstand kon instemming aan het voorstel tot verplaatsing niet onthouden omdat landelijke normen voor lichtsterkte en beeldfrequentie in binnensteden niet worden overschreden. Maar de commissie stelt dat die criteria niet bedoeld kunnen zijn voor een situatie in het havengebied grenzend aan het

Schipper Schouten

Locoburgemeester Ben Tap met de Chileense ambassadeur mevrouw María Teresa Infante in de oudheidskamer van de Kaap Hoorn-vaarders aan het Achterom

Markerkmeer, reden waarom eigen regels opgesteld moeten worden. Daarmee ligt de bal weer bij de gemeente.

400 jaar Kaap Hoorn

De Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders is al enkele jaren bezig met de voorbereiding van de herdenking van de naamgeving van Kaap Hoorn, gelegen op het zuidelijkste puntje van Chili. Een afzonderlijke stichting is daartoe in het leven geroepen, de Stichting 400 Jaar Kaap Hoorn, waarin Oud Hoorn ook vertegenwoordigd is. Met verschillende activiteiten en evenementen wil de stichting bij de reis van Schouten en Lemaire stilstaan.

14 juni 2015 is het vierhonderd jaar geleden dat de Hoornse zeevaarder Willem Cornelisz. Schouten en Jan Cornelisz. Schouten als schippers van de Eendracht en de Hoorn, en twee zoons van de Amsterdamse koopman Lemaire van de rede van Texel vertrokken om een andere doorvaart naar Indië te vinden. De Eendracht had zich al op 23 mei naar de rede van Texel begeven, het jacht de Hoorn volgde op 3 juni. Het duurde nog enkele dagen voor de wind gunstig was voor de lange reis. Omdat Schouten zijn reisverslag op 14 juni aanvangt wordt dat als de officiële datum gezien voor de expeditie. Met die andere route wilden de Lemaire's het door de Staten-Generaal exclusief aan de VOC toegekende octrooi op de vaart op Indië om Zuid-Afrika heen omzeilen. Ook de route door Straat Magellaan in het zuiden van Zuid-Amerika, die al eerder door Portugezen was ontdekt en door Hollanders bevaren, was exclusief voorbehouden aan de VOC. Andere reders was het verboden deze routes te gebruiken. De Amsterdamse familie Lemaire – vader was nota bene een van de oprichters en belangrijkste geldschietters van de VOC – hoopte toch een andere route naar Zuidland, Australië, en het lucratieve Indië te vinden.

Ruim een half jaar na vertrek uit Hoorn, op 29 januari 1616, rondden de zeevaarders de zuidelijkste kaap van Chili en vernoemden deze naar hun thuishaven Hoorn. De beschrijving van de zware tocht en de avonturen die zij beleefden op weg naar Indië door Willem Cornelisz. Schouten, hoort onlosmakelijk bij de geschiedenis van onze stad. Het is verheugend om te constateren dat het nieuwe college de gemeenteraad voorstelt om Hoorn op die 14e juni landelijk over het voetlicht te brengen met een groots opgezet avond- en nachtprogramma: de Nacht van de Kaapvaarders. Internationale ontvangsten en bijeenkomsten (augustus 2015 en 29 januari 2016) maken deel van het breed opgezette programma uit. Hoogtepunt zal de publicatie van het cartografisch boekwerk 'Atlas van Kaap Hoorn' zijn, waarin veel zeldzame kaarten worden getoond.

Onlangs brachten de Chileense ambassadeur mevrouw Maria Teresa Infante en de eerste diplomaat Jorge Carvajal een bezoek aan Hoorn waar zij door locoburgemeester Ben Tap, wethouder Michiel Pijl en enkele bestuursleden van de Vereniging Kaap Hoorn-vaarders werden ontvangen. In het tweede Kwartaalblad Oud Hoorn van 2015 willen wij bij de gebeurtenissen van vierhonderd jaar terug stilstaan.

RIP HIP

We begonnen enkele jaren geleden met veel enthousiasme aan het HIP, het Historisch Informatiepunt. We, dat zijn het Westfries Archief, het Westfries Museum, de bibliotheek en onze Vereniging Oud Hoorn. De bibliotheek trok het project, een landelijke pilot waarvoor subsidie werd verkregen en waarvoor speciale programmatuur zou worden ontwikkeld. Ook enkele andere gemeentes namen aan de pilot deel. Via het HIP zouden we gemeenschappelijk onze collecties voor belangstellenden in de Hoornse stadsgeschiedenis ontsluiten. Het lukte de bibliotheken en de ontwikkelaar van de software niet het systeem dat landelijk zou moeten gaan functioneren, stabiel te krijgen. Het koppelen van diverse, totaal verschillende typen collecties aan elkaar in één systeem bleek een lastiger opgave dan de landelijke bibliotheekorganisatie gedacht had. Besloten is om het Hoornse project te beëindigen. Samen met het Westfries Archief wordt nu onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om onze beeldbank aan die van het Westfries Archief te koppelen. We zijn hier positief over. We moeten iets omdat onze beeldbank volloopt en we onze foto's graag voor

**Veermanskade met
Hoofdforen. Aquarel van
Johan M. Ridderikhoff,
1982**

buitenstaanders toegankelijk willen maken. Als het lukt kunnen in een later stadium ook andere West-Friese historische verenigingen bij dit initiatief aansluiten.

Twee waardevolle schenkingen

Onlangs bood mevrouw Tineke Okx uit Schellinkhout een door oprichter van Vereniging Oud Hoorn en ereburger van onze stad, Johan Christiaan Kerkmeijer geschilderd doek aan van het Claes Stapelhofje. We zien op het schilderij de achterzijde van de tweelinghuizen aan het Munnickenveld. Het rechtsonder gesigioneerde doek dateert van 1932. De vader van mevrouw Okx heeft het vermoedelijk van Kerkmeijer gekocht.

De tweede schenking betreft een sprankelende

**Johan Christiaan
Kerkmeijer, het Claes
Stapelhofje, 1932 (foto:
Rob de Knecht)**

aquarel van de Veermanskade met de Hoofdtoren van Johan M. Ridderikhoff (1900-1989). Het is gedateerd 1982. Mevrouw Visman verblijdde de vereniging met deze aanwinst.

Beide gevers namens het bestuur van harte dank.

Zomeravondwandelingen

Schenkster Tineke Okx uit Schellinkhout met het schilderij van Kerkmeijer. Als dank overhandigde Wil Wiggelaar namens Oud Hoorn mevrouw Okx een exemplaar van de biografie van Kerkmeijer

Het wandelingenseizoen 2014 is bijzonder succesvol verlopen. Zo'n duizend deelnemers zijn geteld. De eerste wandeling was de kindervandeling die nu voor de zevende keer werd georganiseerd. Een leuke afwisseling, zowel voor de wandelaar(tje)s als de gidsen, werd verzorgd door enkele leerlingen van de muziekschool die onderweg voor een muzikale onderbreking zorgden. De volgende wandeling was de tuinenwandeling. Deze wandeling is ieder jaar een groot succes met veel bezoekers. Dit jaar waren er weer enkele nieuwe tuinen in de route opgenomen. Tuinen zijn echter iedere dag anders en daarom leveren ook de tuinen die ieder jaar worden bezocht steeds weer een andere aanblik. Dank dat de eigenaars van de tuinen ons de mogelijkheid geven voor deze wandeling door hun tuinen open te stellen.

Een nieuwe wandeling was de muziekwandeling. Ontwikkeld door Huub Ursem met de hulp van Diana van den Hoogen, hadden we weer een geheel nieuwe manier om de stad te presenteren. Er werd een bezoek gebracht aan de muziekschool, een muziekstudio en een pianostemmer. In de Koepelkerk werd deze wandeling afgesloten met een kort concertje door Byzantijns Koor Indrik en Marcella Kiekens, een veertienjarige zangeres, die

zichzelf begeleidde op de harp.

De Bontekoe wandeling was de volgende. Hierbij was er speciaal aandacht voor het zeevaartverleden van Hoorn. Uiteraard vond deze wandeling plaats in het havengebied.

De kloosterwandeling voerde voor een deel over de plaatsen waar tot de reformatie kloosters zijn geweest. Hiervan is niet veel meer te zien maar wel van wat er voor in de plaats is gekomen.

Heellanggeleden is er een poortjeswandeling geweest maar de meeste gidsen wisten hier niet van. Dus een vernieuwde wandeling die door hen en onze bezoekers als nieuw werd ervaren. De laatste wandeling betrof het thema arm en rijk geconcentreerd rond het Grote Oost.

Tenslotte werkten onze gidsen als andere jaren mee aan de wandeling op Hemelvaartsdag ten bate van de Oosterkerk. 's Morgens om half zeven als de stad nagenoeg is uitgestorven, als de meeste mensen nog slapen en de vogels wakker worden, als de drukte van de dag is vervangen door de rust van de vroege ochtend, dan zie je de stad op zijn mooist (tekst: Gerard Beemsterboer).

Ledenexcursie 's-Hertogenbosch

Zaterdag 28 juni vertrokken wij met 52 leden van het P&R terrein met een bus naar 's-Hertogenbosch. Evenals andere jaren waren er weer meer belangstellenden dan beschikbare plaatsen. Afvallers zijn volgend jaar in ieder geval verzekerd van een plaats want iemand twee jaar achter elkaar laten afvallen doen we niet.

Rond 10.30 uur waren we bij Grand Café Silva Ducis aan de Bossche Parade waar de koffie/thee met een echte Bossche bol ons uitstekend smaakte. Hier werden wij opgehaald door de gidsen voor een cultuurhistorische stadswandeling. Uiteraard kon de buitenkant van de Sint-Janskathedraal niet achterblijven en natuurlijk traptten wij niet in de vraag van de gids welke deel van de toren het oudste was. Dat romaans ouder is dan gotiek wisten wij wel. Na een leuke wandeling met veel wetenswaardigheden werden we door de gidsen afgeleverd bij restaurant 'Ome Bernard' voor de lunch. Hierna werden we opgehaald door gidsen die zich hadden gespecialiseerd in de Sint-Janskathedraal. Na een rondleiding door dit imposante bouwwerk brachten de gidsen ons naar de opstapplaats voor de boottocht. De vaartocht volgde de historische route waarbij veel onder de bebouwing door werd gevaren. Het is een heel aparte ervaring om een stad nu eens vanaf de onderkant te zien. Aan het eind van de vaartocht stonden wij

nog geen honderd meter vanaf de opstapplaats voor de bus waar Henk, onze chauffeur, al snel kwam aanrijden. Onderweg werden de ervaringen van de dag nog eens uitgewisseld (en nog veel meer zaken) en tegen zes uur waren we weer in Hoorn waarbij de algehele reactie was dat wij kunnen terugzien op een geslaagde dag met onze vereniging (tekst: Gerard Beemsterboer).

Fair trade

Voor de titel van fairtradegemeente geldt een aantal criteria waaraan moet worden voldaan. Een groot aantal winkels, bedrijven, instellingen en organisaties in Hoorn verkoopt of gebruikt inmiddels fairtrade producten. Ook Vereniging Oud Hoorn steunt deze brede actie voor eerlijke producten en maakt voortaan gebruik van producten met het fairtradelabel.

Hoorns Biografisch Woordenboek

Het Hoorns Biografisch Woordenboek is gestart. Sinds enkele weken staan de eerste biografieën op de website. In 2013 schonk Cor Entius, gepensioneerd geschiedenisleraar, een map met documentatie die hij over bekende Horinezen verzameld had, aan de Vereniging Oud Hoorn. Daarop werd een

werkgroep ingesteld die tot taak kreeg om onder meer met behulp van deze documentatie een Hoorns Biografisch Woordenboek voor de verenigingssite samen te stellen. De eerste interessante biografische schetsen zijn daar nu op te lezen. De werkgroep bestaat uit: Trudi Schrickx-Guinée, Frans Kwaad en Peter Tack. Frans Kwaad is contactpersoon. Voor op- en aanmerkingen houdt de werkgroep zich aanbevolen. Reacties kunnen worden gemaild via info@oudhoorn.nl. De werkgroep maakt ook gebruik van de documentatie die archivaris Leo Hoogeveen de afgelopen 35 jaar heeft verzameld. Tevens wordt contact onderhouden met de Commissie Geschiedschrijving van het Westfries Genootschap. Regelmatig worden nieuwe artikelen aan het HBW toegevoegd. Af en toe zullen daar artikelen van gastschrijvers bij zijn.

Om in het woordenboek opgenomen te worden moet een persoon aan enkele voorwaarden voldoen: hij/zij is in Hoorn geboren of heeft er enige tijd gewoond; hij/zij heeft op een of ander gebied (politiek, sport, kunst, wetenschap, etc.) iets voor stad of land betekend. En tot slot: de betreffende persoon is overleden. Wie dit leest komt nog niet in aanmerking.

Veermanskade-Korenmarkt

De Hoge Brug, tussen de Veermanskade en de Korenmarkt, is verwijderd en wordt volledig opgeknapt. De werkzaamheden duren ongeveer drie maanden. Herplaatsing zal in dat geval rond eind september plaats vinden. Frans van Iersel stuurde drie recente vergelijkfoto's. Het bijzondere is dat het aangezicht zonder brug ook erg mooi is. De Hoofdtoren is bijvoorbeeld veel dominanter en dat geldt ook voor het zicht op de Veermanskade.

DE MURALDIJK ACHTER OP 'T ZAND

FRED R. DROSTE

Voor Achter op 't Zand te Hoorn ligt als primaire waterkering een dijk van het systeem De Muralt uit het begin van de twintigste eeuw. Het was de eerste maal dat er voor dijkbouw in Noord-Holland een systeem met gebruikmaking van gewapend beton werd toegepast. Hier ligt dus de eerste De Muralt dijk met trapglooiingen in onze provincie. Elders in ons land werd het systeem De Muralt al eerder toegepast.

Hoewel slecht leesbaar is de dijksteen uit 1908 nog steeds aanwezig. Tegenover Achter op 't Zand nummer 51 boven in de betonnen rand aan de waterzijde.

foto rechts: De jarenlang verwaarloosde Muralt dijk

hij o.a. betrokken was bij de aanleg van spoorwegen. Vervolgens kwam hij in 1903 naar Schouwen. Van 1903-1913 was hij hoofd Technische Dienst van het Waterschap aldaar. De Muralt had al een systeem van zeeglooiingen van gewapend beton op zijn naam staan, twee soorten dijkvlooiingen: de trapjesglooiing en de spijkerglooiing. Deze systemen waren veel goedkoper dan de gangbare basaltglooiingen. De betonnen glooiingen doorstonden de stormvloed van 1906 en 1911 vrijwel zonder schade. Net als na de stormvloed

En de onlangs opgeknapte en in oorspronkelijke staat teruggebrachte Muralt dijk

Jhr. Robert Rudolph Lodewijk de Muralt (Utrecht, 1871 - Den Haag, 1936) was een Nederlands waterbouwkundige en politicus. Hij was lid van de familie De Muralt, een geslacht afkomstig uit de omgeving van Locarno in Zwitserland. Na de studie civiele techniek aan de Polytechnische school te Delft werd De Muralt in 1897 civiel ingenieur in Soerabaja in het toenmalige Nederlands Indië, waar

van 1808 besloot men na de vloed van 1906 tot een algemene dijkverhoging in ons land. Ook nu kwam De Muralt met een goedkope betonnen oplossing. Hij ontwikkelde de muralmuurtjes: een alternatieve dijkverhoging waardoor je het dijklichaam niet hoefde te verbreden. Dit betekende een enorme besparing. Tussen 1906 en 1935 werd in Zeeland ongeveer honderdtwintig kilometer zeedijk van

dergelijke ca. één meter hoge betonnen muurtjes voorzien, ongeveer een kwart van alle Zeeuwse zeedijken in die periode. Na de februariramp van 1953 werden de meeste 'muraltmuurtjes' opgeruimd bij de nieuwe dijkverzwaringen. Wat er is overgebleven wordt in Zeeland nu beschouwd als historisch erfgoed.

De dijk in Hoorn met trapglooiingen is in 1996-1997 gerenoveerd in opdracht van het Hoogheemraadschap Hollands Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier. Na deze renovatie zag de dijk er weer prachtig uit. Maar dat was van korte duur. Vanaf die datum is het onderhoud aan de dijk nihil geweest!

De wilde planten die er groeiden overwoekerden de trapglooiingen en tasten deze vele jaren aan. Vele scheuren zijn dan ook afgelopen jaren ontstaan.

Zowel de gemeente Hoorn, die steigertjes onderaan de dijk verhuurt, als het Hoogheemraadschap verzuimde de overdadige plantengroei te verwijderen. De gemeente vond het een taak van het Hoogheemraadschap. Gelukkig is de dijk onlangs geschoond van wilde planten en ligt hij er weer bij zoals bedoeld. De scheuren die veroorzaakt zijn door de plantengroei in de dijk dienen nog wel te worden hersteld. Laten we hopen dat het Hoogheemraadschap dat op kort termijn gaat uitvoeren.

Van de renovatie in 1996-1997 heb ik een documentaire gemaakt van een minuut of twintig, die op de website van Oud Hoorn is geplaatst. Daarop is helaas ook te zien dat de 17de eeuwse palen zeewering uit de grond wordt getrokken, wat nooit had mogen gebeuren. De Muraltdijk is historisch erfgoed: laten we er zuinig op zijn.

VERENIGING HET CARILLON TE HOORN 90 JAAR

HARM STUMPEL

Uit de toren van de Grote Kerk klinkt al heel lang de klank van klokken. Kroniekschrijver Velius schreef al over het jaar 1464: 'men beyerde de klokken' en in 1532 werd het eerste carillon geïnstalleerd. Tot de brand van de Grote Kerk in 1838 heeft er altijd een werkend carillon in de toren gehangen, maar daarna waren er een eeuw lang geen melodieën uit de toren te horen.

Pas op 26 oktober 1924 werd de Vereniging Het Carillon te Hoorn opgericht op initiatief van Maarten Storm, bestuurslid van de Vereniging Oud Hoorn en twee dagen later werd de eerste bijeenkomst gehouden in Het Park aan het Achterom. Dat maakt de vereniging de oudste klokkenspelvereniging in Nederland.

De vereniging is altijd betrekkelijk klein gebleven, ook nu zijn er iets minder dan 100 leden. Komend najaar zal de Vereniging 90 jaar bestaan, en wil ze hier aandacht aan besteden. Op zaterdag 25 oktober zal een klein concert worden gegeven door de stadsbeiaardier Frits Reynaert en worden gasten ontvangen in het Huis Merens. Niet alleen het college van B en W en de raadsleden zullen worden uitgenodigd, maar ook de leden van de Vereniging en de bewoners van de Grote Kerk.

Ondanks de kleine omvang van de Vereniging is zij

er wel in geslaagd om vier maal een groot gewicht aan klokkenbrons in de toren aan te brengen. Eerst in 1939 een carillon van 37 klokken met een totaal gewicht van 3.279 kilo, in 1950 gevolgd door een nieuw carillon van 42 klokken dat jarenlang goed heeft gefunctioneerd. Ook werd, volgens traditie, vanaf 1939 door de gemeente een stadsbeiaardier aangesteld, maar na het vertrek van deze in 1969 werd geen nieuwe aangesteld. Het carillon werd verwaarloosd en ook de Vereniging raakte in de versukkeling. Nieuw initiatief vanuit de Vereniging Oud Hoorn leidde tot een actie die in 1991 resulteerde tot de installatie van 50 klokken met een gewicht van 6.863 kilo. Ook bij de Gemeente groeide de waardering voor het instrument. In 1999 werden bij de opknapbeurt van de toren door Gemeente en Vereniging samen twee zeer zware klokken aan de beiaard toegevoegd. Nu hangen er 52 klokken in de toren met een gezamenlijk gewicht van 11.281 kilo.

Mocht U – als lezer van het Kwartaalblad – belangstelling hebben voor deze kleine Hoornse vereniging, geeft U zich dan op als lid. Het lidmaatschap kost U slechts €10,- per jaar. U kunt zich opgeven bij H.A.M.Stumpel@xs4all.nl. Uiteraard krijgt U dan ook een uitnodiging voor de ontvangst bij dit speciale concert op 25 oktober.

LEZERS SCHRIJVEN

J.D. Poll en Westersingel 1

Twee lezers attendeerden ons er op dat de foto van het woonhuis Westersingel 1, bij het artikel over J.D. Poll, in het vorige Kwartaalblad niet juist was. We hadden het zelf kunnen zien aan de omliggende bebouwing. Maar het is aan onze aandacht ontsnapt. De foto is door de familie van de heer Poll aangeleverd. Eerst de twee reacties van respectievelijk Bram van Rosmalen, die op nummer 4 aan de Westersingel woonde en van Gerrie en Piet van Bergen, de huidige bewoners van de woning Westersingel 1. Daarna de uitkomst van de speurtocht van redactielid Leo Hoogeveen.

Herinneringen van Bram van Rosmalen

In het zojuist verschenen Kwartaalblad Oud Hoorn 2014-2 staat in het erg interessante verhaal over de heer J.D. Poll een foto van het huis waar hij werd gearresteerd en woonde, Westersingel 1. Deze foto is echter niet het betreffende huis. Een juiste foto van het huis staat op de achterpagina van Oud Hoorn nr. 2 van 1996, 18e jaargang.

Waar overigens in de begeleidende tekst een kleine onjuistheid geschreven is nl: *'Links het pad dat later Lambert Melisweg zou worden.'* Dit was voor de oorlog al de L. Melisweg. Het straatnaambord is op de foto zichtbaar, niet leesbaar.

In de begintijd dat huisarts Piet Eelkema en familie Westersingel 1 bewoonde, heb ik als kind daar veel op zolder gespeeld met hun oudste zoon. Wij hebben tot onze verbazing daar een verborgen ruimte ontdekt waar nog wat spullen lagen, waaronder een Nederlands vlaggetje. Duidelijk een schuilruimte. Ooit nog door de heer Poll zelf gebruikt???

Bijgaand ook nog een foto uit dezelfde tijd als in uw blad van 1996 - met het huis Westersingel 1 op de achtergrond en de jeugd uit de buurt op de slee en op het paard van Piet de Boer, de voerman wonende in de boerderij aan het eind van het Weeltje waar ook Cor de Boer's houthandel was gevestigd.

Geweldig deze laatste uitgave met o.a. het Beatlesverslag (ik was bij de avondvoorstelling) en de Geerling & Winkelaar story. Ga zo door met Oud Hoorn!

Bram van Rosmalen, geboren (1946) en getogen op de Westersingel 4 (tot 1966).

Gerrie en Piet van Bergen

Met veel belangstelling hebben wij in Uw tijdschrift 'Oud Hoorn' het artikel over J.D. Poll gelezen. Een mooi artikel over een bijzondere man. Wij lazen het met bijzondere interesse omdat wij de huidige bewoners zijn van het pand Westersingel 1, waar hij woonde van 1938 tot zijn arrestatie. Interessant is wellicht dat er op zolder, achter een brede houten kast, nog een ruimte bestaat waar onderduikers verbleven hebben. Erg spannend voor de kleinkinderen.

Alleen moeten wij U mededelen dat de foto van het huis op de Westersingel 1 niet juist is. Welk huis

het wel is weet ik niet, maar het is niet het huis op de Westersingel 1.

Een kopie van een foto van ons huis vindt U bijgesloten. Ik heb nog een kopie van de originele bouwtekening, uit 1934, in mijn bezit, uiterlijk is er nauwelijks iets veranderd.

Gerrie en Piet van Bergen.

De bevindingen van Leo Hoogeveen,

Het pand op de foto heb ik uiteindelijk op vrij eenvoudige manier kunnen identificeren. J.D. Poll woonde in Hoorn aanvankelijk aan Grote Oost 30 rood (bovenwoning neem ik aan) en daarna Eikstraat 12. In november 1938 is hij verhuisd naar Westersingel 1. Hij vestigde zich met zijn kinderen op 24 december 1934 in Hoorn vanuit Deventer, Alexander Hegiusstraat 23. Dit blijkt uit de gezinskaart. In het pakhuis vernam ik dat de foto van het pand was aangeleverd door de auteurs en afkomstig is van de familie Poll. Het was dus vrijwel zeker dat de familie in het afgebeelde pand gewoond heeft.

Geen van de adressen in Hoorn kwam in aanmerking. Daarop ben ik gaan zoeken naar afbeeldingen van het adres in Deventer en ik had al gauw beet. Het afgebeelde pand is onmiskenbaar Alexander Hegiusstraat 23 in Deventer. Deze foto heb ik van het internet geplukt. Dit is nummer 25. Maar nummer 23 maakt deel uit van een complex van dertien woningen. Het pand is gemeentelijk monument.

Fabrieken aan het Keern

De heren Smit (kleinzonen van Johan Smit, over wie is geschreven in het voorlaatste nummer) zijn bij Oud Hoorn langs geweest met aanvullende informatie. Hier volgt een opsomming.

De naam van de fabriek in Enkhuizen was niet 'Vertrouwen', maar 'Koekoek'. De sluiting in Enkhuizen had waarschijnlijk een andere reden dan datgene wat in de krant had gestaan.

Het rijtje huizen aan het Keern is gebouwd in 1930 en Johan Smit woonde aan Keern nr. 3. Zoon Wouter was ongehuwd en woonde in. Als hij trouwt gaat hij met zijn vrouw op nr. 3 wonen en dit wordt een sigarenwinkel. Vader en moeder verhuizen naar nr. 5. Hij verhuist in 1931 naar

het Kleine Oost en in de winkel komt de slagerij van zijn zwager Willem Eeken. Ze verhuizen naar het Kleine Oost, daarna naar de Nieuwstraat en uiteindelijk naar Nieuwendam 24.

De oudere broer, Eef, woonde met zijn vrouw aan het Grote Noord nr. 8. Nadat Eef een half jaar in het eerste compartiment van de fabriek heeft gewoond, verhuist hij naar de Merensstraat. Daarna naar Drieboomlaan 177 en uiteindelijk naar Drieboomlaan 13.

Sigaren werden gebanderolleerd met naam en afbeelding van C.J.K. van Aalst zonder dat Van Aalst daar toestemming voor had gegeven. Daarom werd dit ingetrokken. De fabriek van Johan, Eef en Wouter Smit is failliet gegaan in 1935.

Na het faillissement is Wouter alleen verder gegaan met de voortzetting van de fabriek in de twee achterste compartimenten. Hij huurde deze van Piet Peetoom. De inventaris bestaande uit de elektrische installatie, te weten: kerfbank, eest, slijpsteen alsmede de auto, werden door hem gekocht voor vijftig gulden. De voortzetting was zonder personeel. De omzet daalde gestaag. Wegens gebrek aan buitenlandse tabak eindigde de activiteit van de fabriek in 1942. Na de oorlog verkocht Wouter zijn toewijzing tabaksvolume aan sigarenmaker De Wet, zodat de officiële beëindiging plaats vond in 1947. Wouter kwam daarna in dienst bij de Gemeente Hoorn.

Geerling en Winkelaar

Als nieuw lid van de Vereniging Oud Hoorn werd ik verblijd met de eerste kwartaalbladen van dit jaar. En ik viel gelijk met mijn neus in de boter met het artikel over Geerling en Winkelaar in blad nr. 2. Ik ben 'oud-Hoorinees', geboren in 1956 in het St. Jans Gasthuis toen aan de Koepoortsweg en ik heb tot mijn zevende jaar gewoond op Stationsweg nr. 5 rood, boven de kolenzaak van mijn opa, Jan Ligthart. Mijn vader, Piet Ligthart (inmiddels 83 en woont in Blokker), werkte in de zaak.

Over hem heeft een stuk in uw kwartaalblad gestaan (1996, Sportman, Zakenman en Autogek). Voor de verzameling bedrijfsnota's uit Hoorn heb ik in één van de bijlagen een rekening uit 1958 gedaan, aan de familie Lamers voor de levering van 1 hectoliter of 1 mud Wales Parel Anthraciet, voor f 12,50 waarvoor het ook nog werd thuisbezorgd. Ik heb nog ergens een paar foto's van het bedrijf, moet ze alleen even opzoeken. In mijn herinnering (als vijf- en zes-jarige) werkten daar allemaal 'omes'. Ome Bertus (Vriend), ome Nol (?), die redelijk

kortaan gebonden was, ome Ko (?), ome Klaas (?), ome Cor (Selie?). Cor Selie was ook bekend van het draaiorgel 'De Broodvechter'. Ik hoorde later van mijn grootvader, dat veel van die mannen in het winterseizoen bij hem werkten en in het zomerseizoen ander werk deden (visserij en ook in de wegenbouw bij Bert Ooms.) Als zesjarige vertegenwoordigde ik het bedrijf door bestellingen op te nemen. Ik moest op school (St. Jozefschool, Achterom) weleens bij juffrouw Betsy Schermer komen en dan kreeg ik te horen dat ze een mud drietjes en een mud viertjes nodig had. (Goed onthouden hoor! En gelijk aan je vader doorgeven!)

Even terug naar Geerling en Winkelaar. Als hobbyauto bezit ik een Ford Model A uit 1930 (precies zo een die beschreven wordt in de advertentie uit 1930) en behalve het rijden en onderhouden daarvan is het vinden van documentatie daarover een leuke nevenhobby. Zo ben ik foto's aan het verzamelen van Ford dealers in Nederland tussen 1908 en 1948. De naam Luiting was ik al tegengekomen, in een dealerlijst uit 1926,

maar nog geen echt duidelijke foto. En voilà, of het zo heeft moeten zijn, Kwartaalblad 2 laat het bedrijf in vol ornaat zien. Ik heb de voorkant van het 'Vademecum voor de Fordbezitter' en de bladzijde daaruit waar Jan Luiting als Forddealer genoemd staat, in mijn bezit.

Geerling en Winkelaar waren, zoals in het artikel vermeld, vóórdat het bedrijf aan het Keern werd

geopend, gevestigd aan het Kleine Noord 18. Hier zijn zij dus tien jaar Forddealer geweest. De enige foto die ik van dat pand heb kunnen vinden is een inktijk in het Kleine Noord met het zichtbare Ford uithangbord.

En een foto van de inzending van Geerling en Winkelaar voor het bloemencorso in 1932 (opgesteld voor het station). Beide foto's als bijlage. Ik durf haast niet te vragen, maar bestaat er in het archief van Oud-Hoorn nog een foto van het bedrijf aan het Kleine Noord?

Nogmaals dank voor het inschrijven en ik hoop snel in de gelegenheid te zijn het VOC-pakhuis te bezoeken.

Jurgen Ligthart

Naschrift redactie:

De auteur van het betreffende artikel heeft naspeuringen verricht om méér historisch fotomateriaal boven water te krijgen. Helaas is het niet gelukt om een foto te vinden met daarop het bedrijf dat toen aan het Kleine Noord gevestigd was.

Philips Hoorn

Bij deze wil ik even reageren op twee foto's in het laatste nummer van het kwartaalblad t.w. 2014-2. Op de foto van de sollicitanten zit mijn vader Wim Pieterse in het midden als een na achterste. Hij behoorde tot de eerste lichte nieuwe medewerkers voor de vestiging van Philips in Hoorn. Na jaren als broodbakker bij de fam. Knip aan het Keern gewerkt te hebben besloot hij begin jaren zestig te solliciteren bij Philips Hoorn.

Deze eerste lichte moest eerst nog een opleiding van enkele weken in Eindhoven volgen alvorens zij in Hoorn konden beginnen. Zij waren daar volgens mij de hele week intern en kwamen in het weekend weer naar huis. Vervolgens heeft hij er zo'n twintig jaar gewerkt.

Verder wil het toeval dat op de foto op de achterzijde van hetzelfde blad mijn opa Cor Schouten (vader van mijn moeder), met fiets aan de hand, bij het door de vliegtuigbotsing verwoeste pand aan de

Drieboomlaan staat. Hij woonde toen zelf aan de Drieboomlaan 114, een rijtje huizen van drie (110 t/m 114) met driehoekige erkers, met zijn gezin. Vermeldenswaardig is nog dat het middelste huis (112) getroffen werd door een blindganger waarbij als door een wonder een baby niet geraakt werd. Nadat de bewoners van deze huizen tijdelijk werden geëvacueerd werd gezocht naar de bom. Toen bleek dat ze deze niet konden vinden hebben ze het gat later met cement of beton weer dicht gemaakt en zijn de gezinnen weer teruggekeerd naar hun woning. De bom is nooit meer gevonden en moet dus nog steeds ergens op die plek liggen. Vreemde gedachte dat ik zelf ook negentien jaar op deze plek heb gewoond.

Ton Pieterse

PS: De speeltuin achter het pand van Geerling en Winkelaar kan ik mij ook nog goed herinneren. Verder staat mij ook nog iets bij van een soort van dierenasiel, maar daar ben ik niet zeker van. Misschien andere lezers???

Vraag foto's Hoornse Middenstands Tentoonstellingen succesvol

FRANS ZACK

In het kwartaalblad 2014-1 werd een oproep geplaatst om foto's in te zenden die gemaakt waren tijdens Hoornse middenstandsbeurzen. Hierbij werd het spits afgebeten door een inzending van mevrouw Ekkel uit Zaandam. Zij kon ons een foto tonen van een middenstandsbeurs van rond 1926. Aan de oproep werd een vervolg gegeven door een inzending van de heer C. J. Deckers uit Hoorn. Dit keer ging het om een middenstandsbeurs die in het begin van de jaren '50 werd gemaakt. Het betrof ook nu weer een foto die in Het Park aan het Achterom werd gemaakt. Deze nieuwe rubriek lijkt wel een succes te worden want ook voor dit nummer van het kwartaalblad hebben wij weer een inzending. Dit keer is de betreffende foto ingezonden door Sonja Wonder uit Hoorn. Het betreft een afbeelding van een stand op de HoMiTo: een latere variant van de Middenstandstentoonstellingen in Het Park. Voor de Hoornse Middenstands Tentoonstelling werden speciaal twee gigantische tenten opgezet op de Noorderveemarkt. Eén van deze tenten was bestemd voor de Hoornse middenstanders. In de tweede tent werd 's avonds opgetreden door o.a. Eddy Christiani, Frans Poptie en Maria Zamora. Het was dan ook in deze tweede tent dat het edele gerstenat rijkelijk vloeide.

Op de door Sonja Wonder ingezonden foto zien we de stand van Bureau Wonder uit de Ramen. Jan Wonder sr. begon zijn boekhoud- en administratiecarrière bij Bureau Sleutel, gevestigd aan Ramen 34. Nadat Administratiekantoor Sleutel naar de Westersingel verhuisde kon Wonder het pand aan de Ramen overnemen. Aan het begin van de jaren '30 van de vorige eeuw verhuisde hij dan ook met zijn gezin naar Ramen 34 om op dat adres een eigen kantoor te beginnen. In de loop der jaren ging Bureau Wonder zich ook met andere zaken bezig houden zoals verzekeringen, huurkoop en financieringen. Met de komst van dure luxe

zaken als bromfietsen en televisietoestellen deed Bureau Wonder op dit gebied goede zaken. De stand op de HoMiTo werd dan ook opgefleurd met o.a. foldermateriaal van bijvoorbeeld elektrische scheerapparaten en stofzuigers, want ook voor dergelijke kleine apparaten waren financieringsmogelijkheden. Het motto van Bureau Wonder was niet voor niets: 'Zakken leeg, geen bezwaar: Wonder maakt het voor elkaar.' Na het overlijden van Jan Wonder sr. in 1967 was het door gebrek aan opvolging gedaan met Bureau Wonder. Zoon Gerard werd onderwijzer in Anna Paulowna. Zoon Jan jr. ging in de auto's en was vele jaren chef verkoop bij Autobedrijf Beemsterboer in Hoorn. Wij kijken met belangstelling uit naar de volgende foto van een dergelijke middenstandsbeurs.

STADSBEELD

restauranten, wijzigingen en verval

EGBERT OTTENS

Baanstraat 17, Gemeentelijk Monument

Een van de elementaire aspecten voor de aanwijzing van de negentiende eeuwse arbeiderswoningen aan de Baanstraat was de dichtgebouwde veranda in de achtergevel. Door het verhogen van de achtergevel, wat de indiener van het plan wenst, gaat deze verloren. Bovendien wordt de kavel verlengd. En daarmee het karakter van de woning als een van de vroegste uitvoeringen van een arbeiderswoning in ons land. De Commissie Monumenten

en Welstand stond voor meerdere dilemma's. Welstandelijk was er geen bezwaar, maar het monumentenadvies is omdat het een monument betreft, leidend. En daarom ging de commissie niet met het bouwplan akkoord. De indiener van het plan wees er vervolgens op dat naastgelegen panden op dezelfde wijze waren verbouwd. Dat was echter voordat de woningen in de Baanstraat de status van gemeentelijk monument verwierven. De commissie gaat zich later dit jaar ter plaatse van de situatie op de hoogte stellen.

Dal 3, Beeldbepalend pand, Beschermd Stadsgezicht

Het Westfries Genootschap heeft een plan ingediend voor het plaatsen van twee dakkapellen op het pand.

In overleg met het Bureau Erfgoed wordt hergebruik van de bestaande dakpannen geregeld en wordt nagegaan hoe de monumentale elementen

van de oude kapconstructie zo goed mogelijk bewaard kunnen blijven.

Dal 8, Beschermd Stadsgezicht

Het voormalige bankgebouw heeft een woonfunctie gekregen. T.b.v. het vijftal appartementen wil men een dakterras aanleggen. De regels schrijven voor dat er voor de veiligheid een omheining moet komen. Een doorzichtige afscherming met glas of een spijlenhekwerk, gaf de Commissie Monumenten en Welstand aan. In dat geval stemt de commissie met het plan in.

Draafsingel 18, Gemeentelijk Monument

Na inbreng van Bureau Erfgoed van de gemeente kon de Commissie Monumenten en Welstand positief adviseren over de interne verbouwing van dit gemeentelijke monument.

Grote Oost 43, Rijksmonument

De Commissie Monumenten en Welstand boog zich enkele keren over de plannen voor de restauratie en verbouw van het Foreestenhuis. Met de nodige aanpassingen verwierf het plan op hoofdlijnen instemming. In nummer 45 dat door Stadsherstel

werd aangekocht en inmiddels aan het Foreestenhuis is overgedragen, komt een invalidenontsluiting voor het Foreestenhuis. Ook voor de uitvoering van dit kleine pandje gaf de commissie de nodige adviezen mee.

Grote Oost 47, Rijksmonument

De plannen voor restauratie van dit pandje dat zich langs de Schoolsteeg uitstrekt en waarvoor onze vereniging de Stichting Stadsherstel bijsporang om de aankoop mogelijk te maken, zijn rond en met een positief advies aan het college doorgestuurd. Er komen twee binnenstadswoningen. De in de steeg doorgestoken, overkragende, historische balklaag is uniek. Aanvankelijk werd gedacht drie kleine binnenstadswoningen te realiseren, maar daar is toch van afgezien. Door het plaatsen van een wenteltrap is een oplossing gevonden voor de bereikbaarheid van de verdieping van de tweede woning zonder de historische balklaag aan te tasten.

De Hulk 16, Gemeentelijk monument

Al meer dan anderhalf jaar wordt gesproken over de geplaatste zonnepanelen op het dak van het monumentale gedeelte van het voormalige gemaal aan De Hulk. De Commissie Monumenten en Welstand adviseerde eerder om de collectoren te verplaatsen naar het platte dak van een aangrenzend bouwdeel. In de vergadering van de commissie van eind juli 2014 betoogde de eigenaar dat de ruimtelijke kwaliteit van het gebouw gebaat is bij de huidige plaats op het monumentale gebouwdeel. De commissie liet zich niet overtuigen en wil slechts positief adviseren als aan haar voorstel wordt voldaan.

Kleine Noord 60A, Beschermd Stadsgezicht

In de voormalige opslagruimte worden twee woningen gerealiseerd. De achterpui is door een smalle glop vanaf de Veemarkt goed zichtbaar. Vandaar dat aan de eisen van de Welstandsnota moet worden voldaan, zoals het toepassen van houten kozijnen en geen kunststof exemplaren. De eigenaar sloeg de adviezen van de commissie evenwel in de wind, waarna de commissie alsnog een negatief advies aan het college uitbracht.

Kleine Oost, Oosterpoort, Rijkmonument

Bij de restauratie van onder meer de wapenschilden bleef het wapenschild van Filips II ongeschilderd achter. De juiste kleuren waren onbekend. Inmiddels zijn die gevonden en heeft Max Polman die opnieuw aangebracht. Tijdens zijn onderzoek ontdekte Polman dat ook de maatvoering van het koninklijke wapenschild op de Oosterpoort enigszins bleek af te wijken.

Munnickenveld/Spoorstraat, Gemeentelijk monument

Eind vorig jaar deelde de gemeente mee voornemens te zijn om twee monumentale bomen en vier andere bomen te kappen wegens de restauratie van de kade. De Commissie Monumenten en Welstand stelde zich echter op het standpunt dat de status van gemeentelijk monument inhoudt dat de bomen zo lang mogelijk gehandhaafd dienen te blijven en slechts bij gevaar gekapt kunnen worden. Dat, aldus de commissie, was hier niet aan de orde. Meer dan een half jaar later legde de gemeente een herzien plan voor de restauratie van de kade voor, waarbij de bomen gespaard blijven. Elders in het land was met deze nieuwe methode goede ervaring opgedaan.

Nieuwe Noord 10-12, Beeldbepalend pand

De Commissie Monumenten en Welstand stemde in met de werkzaamheden die voornamelijk in het pand worden uitgevoerd maar stelde als voorwaarde dat de tuitgevel behouden blijft, geen sluitsteen wordt

toegepast, zoals was voorgesteld, maar de toog met rollaag wordt doorgezet.

Onder de Boompjes, Beschermd stadsgezicht

Enkele jaren geleden werd de kade van de Weeshuistuin vervangen. Dat leidde toen tot nogal wat commotie omdat een groot aantal monumentale suikeressdoorns sneuvelde. Bovendien werd het werk niet al te zachtzinnig uitgevoerd. Nu wil de gemeente de kade aan de overzijde, Onder de Boompjes, vervangen. Het plan, als groot onderhoud gepresenteerd, gaat echter uit van het realiseren van een nieuwe beschoeiing, waarachter de bestaande kademuur gehandhaafd blijft. Volgens de Commissie Monumenten en Welstand is in dat geval geen sprake van groot onderhoud, weshalve de commissie niet met de plannen instemde. Bovendien wil de commissie dat bij de restauratie opnieuw metselwerk wordt toegepast, zoals aan de andere zijde is gebeurd. En, vroeg de commissie, is het mogelijk dat de methode die bij de restauratie aan het Munnickenveld wordt toegepast, ook hier wordt gebruikt? De gemeente vervangt ook de bomen op de Onder de Boompjeskade. Daar valt iets voor te zeggen: de huidige bomen leiden al jaren een zieletoegend bestaan. Zeker in vergelijking met hun soortgenoten aan de kant van het weeshuis.

Schuijteskade, Oostereiland, Gemeentelijk Monument

Het is Schuijteskade en niet Schuijteskade zoals ik vorige keer schreef. Enkele lezers maakten mij daarop attent. Ook in gemeentelijke stukken heeft die ontorechte 'j' een vast bestaan gevonden. Al geruime tijd wordt er gediscussieerd over een terras bij de brasserie op het Oostereiland. Omdat het grote binnenterrein dat onder andere de toegang vormt naar het Museum van de Twintigste Eeuw in het Bestemmingsplan Binnenstad als binnenterrein is aangemerkt, mag de brasserie de buitenruimte op de binnenplaats om milieutechnische overwegingen niet als terras gebruiken. Nog steeds is men doende om aan de zijde van de buitenhaven een terras te realiseren. Maar ook dat stuit

op bezwaren. En het is de vraag of het een plezierige plek is als de witte vloot er aanmeert. Is het niet mogelijk om de ongewenste planologische misser te herstellen?

Westerblokker, Gemeentelijk Monument

Woensdag 2 juli jl. plaatste wethouder Erfgoed Judith de Jong onder grote belangstelling de spits op de voormalige Michaëlskerk aan de Westerblokker in Blokker. Met dit prima initiatief van de Stichting Stadsherstel wordt een historische omissie na vele tientallen jaren ongedaan gemaakt. Verschillende foto's in dit nummer laten de kerk met de vroegere spits, de 'onthoofde' kerk en de van de nieuwe spits voorziene kerk zien.

Westerdijk, Beschermd Stadsgezicht

Voor de voormalige schouwburglocatie is een nieuw plan ingediend. Het plan gaat uit van de bouw van een tiental koopmanshuizen met variabele hoogtes en breedtes en stoepen met een bordes. De Commissie Monumenten en Welstand nam met gepast enthousiasme kennis van de plannen. Het gesloten bouwblok wordt hersteld met een optisch in kleinere delen opgeknipte gevelwand.

HOE HOORN VERANDERDE

FEMKE UITERWIJK EN FRANS ZACK

Op beide foto's ziet u de ingang van de oecumenische school voor speciaal basisonderwijs De Wissel, gelegen aan de Wilhelminalaan en de Bontekoestraat. De school draagt de symbolische naam 'De Wissel', omdat ze de leerlingen 'een andere reis

in onderwijs biedt.' Maar evenzogoed zou de associatie gelegd kunnen worden met de trein Hoorn-Enkhuizen vice versa, die vlak langs de school gaat en ook gebruik maakt van wissels. Omdat veel kinderen uit de streek naar deze school gaan is het 's ochtends en

's middags een drukte van belang met brengen en halen van taxibusjes. De school maakt sinds kort deel uit van het samenwerkingsverband 'De Westfriese Knoop', waartoe 90 basisscholen behoren, twee SBO-scholen en deze school voor speciaal onderwijs.

Redactie:

Jos Biegstraaten, Jacq Entius,
Leo Hoogeveen, Ben Leek,
Egbert Ottens, Christiaan
Schrickx, Dick Snijder,
Femke Uiterwijk, Frans Zack

Redactieadres:

E.S. Ottens,
Renoirhof 155, 1628 XC Hoorn
e-mail: redactie@oudhoorn.nl

Ereleden:

J.C. Kerkmeijer (1875-1956)
mr.dr. B. R. Canneman
(1909-1982)
H. Krijgsman (1914-1990)
D. Breebaart (1905-2002)
C. Kupperts (1921-1990)
drs. H. M. van den Berg
(1918-2005)
J.L.N. Dijkstra (1930-1992)
J.M. Baltus (1939-1994)
J.P.H. van der Knaap (1936-2007)
J.E.J. Lamers
A. de Graaf
L.P.M. Hoogeveen
A. Boezaard
F. Uiterwijk
A.G.F. van Weel

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Productie:

Van Vliet Printing B.V.
Verlengde Lageweg 1
1628 PM Hoorn
Website: www.vvliet.com

